

KL

INSPIRATIONSMATERIALE

EKSEMPLER PÅ MELLEMFORMER

TILBUD TIL BØRN MED SÆRLIGE
BEHOV MELLEM ALMEN- OG
SPECIALUNDERVISNING

Eksempler på mellemformer – Tilbud til børn med særlige behov mellem almen- og specialundervisning

© KL

1. udgave, 1. oplag 2020

Produktion: Kommuneforlaget A/S

Design: e-Types

Foto: Simon Klein Knudsen, Colourbox

KL

Weidekampsgade 10

2300 København S

Tlf. 3370 3370

kl@kl.dk

www.kl.dk

 @kommunerne

 facebook.com/kommunerne

Produktionsnr. 830671

FORORD

Kommunerne arbejder på forskellig vis med at finde fleksible løsninger, som giver elever med særlige behov mulighed for at få deres undervisning tæt på det almene miljø samtidig med, at deres særlige behov tilgodeses.

KL har i denne publikation samlet en række eksempler, som er baseret på kommunernes egne beskrivelser af indsatser. Kommunerne har beskrevet deres praksis, erfaringer og gode råd mv.

› **Der er eksempler på skoler, der har fokus på systematisk arbejde med stærke børnefællesskaber fx via børnsyn, kompetenceudvikling af medarbejdere i almenområdet (se eksemplerne fra 1 – 4).**

› **Der er eksempler på skoler, der har et udvidet eller fuldt integreret samarbejde mellem allerede eksisterende almen- og specialtilbud (se eksemplerne fra 5 – 10).**

› **Og endelig er der nye eller andre former for tilbud fx familieklasser og behandlingstilbud (se eksemplerne fra 11 – 12).**

Dette felt er langt fra udtømmende. Der er fortsat mange gode eksempler, som vi ikke har fået øje på. Det er et område, hvor det forventes, at der gennem de næste år vil foregå en fortsat lokal udvikling i forhold de lokale løsninger. Måske kan I finde inspiration her, og måske har I gode eksempler, som kan inspirere andre kommuner. Hvis I har det så send dem til hbe@kl.dk.

01 / FAVRSKOV KOMMUNE: VEJLEDNINGS- FORLØB MED CO-TEACHING

I Favrskov Kommune arbejder PPR med vejledningsforløb med co-teaching på kommunens folkeskoler. Målet er at styrke indsatsen over for alle klassens elever ved at forankre specialpædagogiske kompetencer i almenområdet ved blandt andet at øge viden om specialpædagogiske metoder og redskaber i den almene undervisning.

Praksis og proces

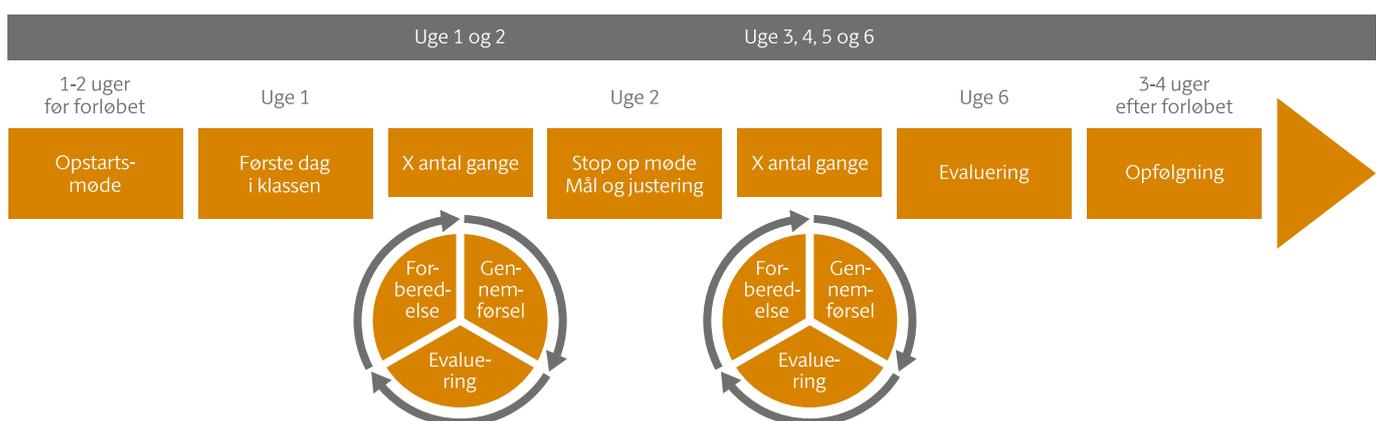
I Favrskov Kommune arbejder specialpædagogisk team ved PPR med vejledningsforløb med co-teaching på kommunens folkeskoler.

Skoleåret 2018-2019 var et pilotår, hvor alle skoler havde mindst et forløb med co-teaching. Forløbene var efter et opstartsmøde og besøg i klassen af 6 ugers varighed, hvorefter der blev lavet aftaler for et opfølgingsbesøg og -møde.

De tredelte hjul i modellen viser kernen i forløbene. Forberedelse, gennemførelse, evaluering og justering af undervisning. Den specialpædagogiske vejleder fra PPR var med i undervisningen 6-8 lektioner om ugen. Forud for al undervisning lå en fælles forberedelse. I forberedelsen bidrog almenlæreren/pædagogen med viden om konteksten, didaktik/pædagogik og sit fag. Den specialpædagogiske vejleder bidrog med specialviden og viden om co-teachingstrategier, m.v.

Begges viden kom i spil i forberedelsen og i undervisningen. I uge 2 af forløbet afholdtes et midtvejsmøde, hvor der blev sat konkrete mål for det resterende forløb. Der var deltagelse af ledelse til opstartsmøde, midtvejsmøde og evalueringssmøde og i de fleste tilfælde også opfølgingsmøde. Den specialpædagogiske vejleder var ansvarlig for forløbet fremadrettet.

› **Figur. Model for vejledningsforløb med co-teaching:**

Kontekst og formål

Formålet med vejledningsforløb med co-teaching i Favrskov Kommune:

- Formålet er, at lærere og pædagoger i højere grad skal føle sig i stand til at skabe inkluderende læringsmiljøer og god undervisning ved at udvikle egen praksis gennem forløb med co-teaching.
- Forløbene med co-teaching tilbydes almenklasser med udfordringer i forhold til inklusion og trivsel, da co-teaching giver mulighed for at fremme udviklingen af inkluderende læringsmiljøer for alle elever i klassen, hvor alle børn kan deltage og opleve sig som en del af læringsfællesskabet.
- Målet er at styrke indsatsen over for alle klassens elever ved at forankre specialpædagogiske kompetencer i almenområdet ved blandt andet at øge viden om specialpædagogiske metoder og redskaber i den almene undervisning.

Vejledningsforløb med co-teaching er en måde at søge at udvide og udvikle vejledning i en bevægelse væk fra dialogisk vejledningspraksis til en mere handlingsorienteret og samskabende vejledningspraksis i og omkring undervisningen.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Vejledningsforløb med co-teaching er evalueret kvalitativt og kvantitativt. Både brugerne (lærere/pædagoger) og skoleledelserne er blevet hørt. Der er udarbejdet en intern rapport. Rapporten konkluderer følgende:

- Der er tilfredshed med forløbene
- Medarbejdere peger på tegn på ændringer i klassen
- Medarbejdere peger på udvikling i egen undervisningspraksis
- Flere kommer ind på, at forløbet har haft positiv indvirkning på teamsamarbejdet, herunder samarbejdet mellem lærere og pædagoger
- Flere peger på, at det er godt med øjne udefra, der deltager aktivt i undervisningen i en tilpas lang periode til at blive vidensbærere
- Flere nævner, at der har været tale om reelt samarbejde om forberedelse og undervisning, hvor opgaver er fordelt, og nye ting er afprøvet i fællesskab. Derved bliver nye tiltag mere realistiske, når medarbejderne oplever, at tiltag kan lade sig gøre.

Der har dog været bred enighed om, at der er behov for mere fleksibilitet i forløbene, som i pilotåret lå i en meget fast ramme. Flere forløbsproblemstillinger kaldte heller ikke på forløb med co-teaching som den mest relevante vejledningsform.

De næste skridt

På baggrund af ovenstående ser modellen for "Vejledningsforløb med co-teaching" i Favrskov Kommune en smule anderledes ud. Der er mulighed for større fleksibilitet i forløbene, men vi holder fast i co-teaching med fokus på forberedelse, gennemførelse og evaluering af undervisning for fortsat at tage udgangspunkt i en vejledningspraksis, der er praksisnær, handlingsorienteret og samskabende.

Nødvendige ressourcer

Hvis vejledningsforløb med co-teaching skal lykkes og bidrage til opkvalificering af lærere/pædagoger og udvikling af inkluderende læringsmiljøer, er det vigtigt, at vejlederen (i dette tilfælde ekstern, men kunne også være intern) har en bred almen specialpædagogisk viden og erfaring fra praksis i folkeskolen.

Herudover er det nødvendigt, at vejlederen kan være fleksibel og lægge forberedelse og undervisning, så det passer i forhold til problemstilling, opsatte mål og skolens hverdag.

Det vigtigste råd til andre

Det har været gavnligt for os at have en fast plan og en fast model at arbejde ud

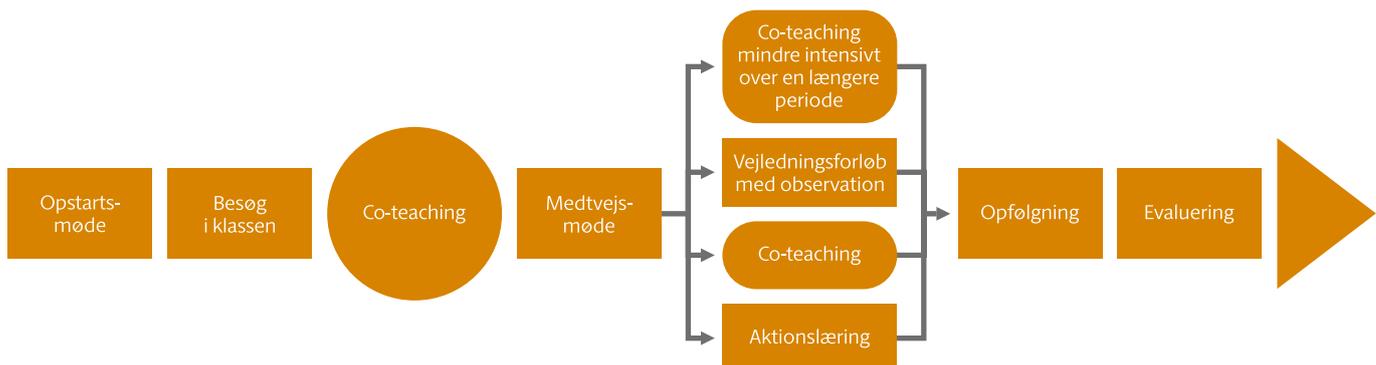
fra i opstarten af forløbene, så alle vidste, hvad de kunne forvente. Evalueringen har også været af ensartede forløb. Det har derefter været nemmere at justere praksis, så den passer til brugernes ønsker og behov i forhold til formål og mål med vejledningsforløb med co-teaching.

Hvis du vil vide mere

Børn og Kultur
Danstrupvej 4
Hvorslev
8860 Ulstrup
Tlf. 89 64 10 10
boernogkultur@favrskov.dk

PPR – specialrådgivningen – specialpædagogisk team

› **Figur. Justeret model for vejledningsforløb med co-teaching:**

02 / AARHUS KOMMUNE: BREDE BØRNE- FÆLLESSKABER PÅ SØNDERVANGSKOLEN

Søndervangskolen i Aarhus Kommune arbejder med kompetenceløft for hele medarbejdergruppen i indskolingen med indhold fra både almen og special pædagogik. Projektet har tilknyttet en koordinator og rådgiver, der skal understøtte arbejdet. Desuden er stærke læringsfællesskaber prioriteret højt gennem fælles forberedelse, fælles planlægning og afvikling af undervisning ved hjælp af co-teaching som metode.

Praksis og proces

Centralt i skolens arbejde er Brede Børnefællesskaber (BB), som er en sammensmeltning af praksis fra almenområdet og specialområdet. Her anvendes pædagogiske metoder og samarbejdsformer fra specialområdet på hele klassen. Skolen samarbejder tæt med PPR i Aarhus om at udvikle og vedligeholde BB.

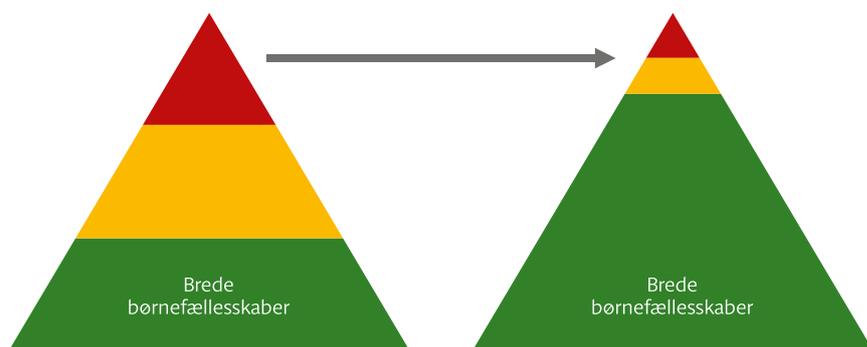
BB er Søndervangskolens bud på en øget inklusion, hvor et stærkt fællesskab sikrer plads til børns diversitet og mangfoldighed. BB er et aktivt valg – en særlig måde at tænke på og handle efter i hverdagen, hvor skolen har en bevidst opmærksomhed omkring en positiv måde at tale med, til – og ikke mindst om børnene. BB bygger på en anerkendende og ressourceret tilgang til børn.

Selvom børn har forskellige behov og skal mødes ud fra disse, har alle børn brug for det samme for at kunne lære og trives. Alle børn har brug for forudsigelighed, overblik og et omsorgsfuldt

læringsmiljø. I stedet for at støtte enkelte børn med specialpædagogiske metoder, udbredes metoder der understøtter tryk og forståelse, så det kan gavne alle børnene i klassen. Dette betyder, at det pædagogiske personale kompetenceudvikles i konkrete pædagogiske værktøjer inden for kommunikation, klasserumsledelse og i relationskompetencer.

Figuren illustrerer, hvordan skolens praksis med (special)pædagogiske indsatser har ændret sig. Tidligere var de fleste af indsatserne 'supplerende undervisning' (det gule og røde felt), mens hovedparten af indsatserne i dag ligger i det grønne felt med henblik på at forstærke den samlede skoleramme, der kommer alle børn til gode.

› **Figur. Brede børnefællesskaber**

Yderligere konkrete tiltag som er iværksat i forbindelse med BB:

- Ansættelse af en BB-koordinator/-rådgiver fra PPR: Denne har som funktion at medudvikle og vedligeholde pædagogiske- og samarbejds-mæssige tiltag.
- Kompetenceudvikling i almen- og specialpædagogik for hele indskolingen.
- Koordinering og sparring: I et samarbejde mellem ledelse, koordinator, inklusionsteam og PPR arbejdes der med de organisatoriske rammer, så der sikres en sammenhængskraft mellem alle aktører og mellem viden og praksis, hvilket understøtter, at ny praksis kan udvikles og vedligeholdes.
- Et tæt samarbejde med forældrene (også i overgangen fra dagtilbud til skole)
- Indretning af fysiske læringsmiljøer der tilgodeser børnenes mangesidede behov
- Stærke professionelle læringsfællesskaber gennem fælles forberedelse, fælles planlægning og afvikling af undervisning ved hjælp af co-teaching som metode
- Ekstra opmærksomhed til børn med særlige behov
- De enkelte klasser tilføres ressourcer ud fra antallet af børn med særlige behov

Kontekst og formål

Søndervangskolen har 357 elever fordelt på 0.-9. klassetrin. 91% af børnene har en anden etnisk baggrund end dansk fordelt på 19 forskellige nationaliteter. Skolen har siden 2006 haft status af hel-dagsskole, hvilket betyder, at alle børn er på skolen hver dag fra kl. 8-16 i et kombineret skole-/fritidstilbud. Søndervangskolen har det seneste årti arbejdet på at vende en negativ udvikling. Skolens daværende kendetegn var blandt andet svage faglige elevresultater, højt fravær for såvel voksne og børn, lav forældreinvolvering – og ikke mindst et stort antal indstillinger af elever til eksterne specialpædagogiske tilbud.

Det er et mål i Brede Børnefællesskaber at undervise alle børn sammen i klassen mest muligt og at styrke fællesskabet til at rumme alle elever ved at anvende specialpædagogiske metoder til alle elever. Målet er også at elever, der tidligere blev visiteret til specialpædagogiske tilbud, kan blive på skolen og her opleve at lykkes som en del af fællesskabet.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Den negative spiral er i dag brudt, uagtet der fortsat er vej at gå. Det vigtigste nu er, at elevernes faglige resultater er løftet, at børnene kommer i skole med et fraværgennemsnit som øvrige skoler i kommunen, mens deres lærere for 2. år i træk har det laveste sygefravær i Aarhus Kommune. I samme periode er antallet af indstillinger til eksterne specialtilbud i skoledistriktet faldet markant fra 54 indstillinger i 2010 til 27 indstillinger i 2019 – det vil sige næsten en halvering over ti år.

I udviklingen af Søndervangskolen har det målrettede arbejde centreret sig om at ændre et tidligere eksisterende børnesyn, læringsmindset og kultur, så det kendetegnende ved skolen i dag er:

- Skolen med plads til alle
- En tydelig, lokal skoleledelse
- Dygtige og passionerede medarbejdere
- Høje forventninger og ambitioner på ALLE børn og voksnes vegne
- Høj faglighed, trivsel, læring og arbejdsglæde for ALLE
- Et fælles læringsmindset, hvor feedback, videndeling og sparring står centralt

- Indretning af nye og tidssvarende læringsmiljøer med plads til mangfoldighed og diversitet
- Sundhedsfremmende initiativer for børn i forhold til kost og bevægelse
- Engagerede forældre, som opfattes og inddrages som ressourcer gennem et tæt samarbejde, hvor de forventes at være med til at støtte op om deres barns læring og udvikling
- Et tæt samarbejde/samspil med de centrale aktører omkring skolen

Det er sammenhængskraften mellem indsatserne (ledelse, rammer, kompetenceudvikling, samarbejde internt og eksternt) på alle niveauer af skolen, der er afgørende for, om den ønskede pædagogiske praksis finder sted.

De næste skridt

Flere af tiltagene forventes udvidet gradvist til hele skolen. Samtidig skal det igangsatte vedligeholdes. Fremadrettet vil der behov for særlig opmærksomhed på:

- At nyansatte fra start får den hjælp/support, der er påkrævet for at kunne arbejde indenfor BB-rammen og -mindsettet
- At samarbejdet med den lokale PPR-psykolog udvikles, så tænkningen og fælles platform/-forståelse for BB-tilgangen er på plads
- Videndeling og udbredelse til resten af skolen

Nødvendige ressourcer

- Ansættelse af en særlig "BB"-koordinator/-rådgiver (fra PPR)
- Kompetenceforløb af det samlede personale. Konkret har skolen de seneste år brugt ca. 20 timer årligt på fælles kompetenceudvikling af indskolingslærere/pædagoger. Kompetenceforløbet har bestået af dels faglig 'videnstilførsel' ved PPR-medarbejderne, og dels sparring i forhold til praksis på baggrund af aktionslæringsforløb og/eller observationer
- En decentral udlægningsmodel af de specialpædagogiske ressourcer muliggør, at man kan beholde børnene på den lokale folkeskole

Det vigtigste råd til andre

- At sikre at alle medarbejdere er involverede ved at have en viden og forståelse om den ønskede pædagogiske praksis.
- At have et tæt samarbejde med PPR om alle niveauer af tiltaget.
- At de nødvendige ressourcer er til stede.
- De enkelte klasser tilføres ressourcer ud fra antallet af børn med særlige behov

Hvis du vil vide mere

Kontakt Søndervangskolen, sdr@mbu.aarhus.dk eller: Rani B. Hørlyck, Skoleleder, rah@aarhus.dk, Søren Bloch, Indskolingsleder, blso@aarhus.dk, Marianne Katborg, PPR (Koordinator), ma-ka@aarhus.dk eller Anna Crawford Kromann, PPR (psykolog og konsulent), acp@aarhus.dk

03 / HERNING KOMMUNE: EN SKOLE ET FÆLLESSKAB ET BØRNESYN

Engbjergskolen i Herning Kommune arbejder systematisk med stærke børnefællesskaber og et fælles børnesyn. Der er et udvidet samarbejde på tværs af årgange og som samlet skole. Der er bl.a. fokus på en tæt inddragelse af alle forældre.

Praksis og proces

Opdrage til at blive til "nogen" og "noget"

Engbjergskolen er en skole, hvor vi er meget optaget af, at vi skal hjælpe eleverne med at opleve, at de er "nogen" og "noget" på samme tid. Samtidig med at vi er fagligt ambitiøse på alle elevernes vegne, så tror vi på vigtigheden af, at de skal kunne begå sig i mange forskellige fællesskaber og understøttes i at danne venskaber.

Det store fællesskab som

dannelsesramme og dannelsesmål

Vi tror på, at "det store fællesskab" på tværs af skolens klasser er af særlig stor værdi, fordi eleverne har godt af at øve sig i forskellige roller og relationer på tværs af aldersforskelle. Stærke børnefællesskaber er både de givne, vi sætter dem i, og de valgte, som vi hjælper dem med at få skabt som vigtige betydningsfulde venskaber.

Det store fællesskab ses blandt andet på skolen, når:

- alle elever mødes til den ugentlige fællessamling hver onsdag morgen med sang, fortælling og elevpræsentation – forældre er altid velkomne
- eleverne i indskoling har den månedlige "store og små legevenner", hvor de store elever inkluderer de mindste i lege og aktiviteter
- motionsdag, juleklippedag og lignede fællesdage har altid aktiviteter på tværs af årgange
- Engbjergugen – en tematisk uge med holddeling på tværs af årgange
- legepatruljen, hvor de større elever laver aktiviteter for de mindre elever i frikvartererne
- når alle elever fire gange om året sætter en formiddag af til at gøre rent i skuffer, mapper og på computeren og sammen får ryddet op i fællesområderne.

Tæt på med hurtig inddragende indsats og åbenhed

Skolen er afdelingsopdelte med årgangsteam, der arbejder tæt omkring eleverne og handler hurtigt med inddragelse af forældre, når der er mistanke om mistrivsel.

Vi har en god tradition for, i samarbejde med forældrene, at kommunikere meget åbent omkring elever med særlige behov.

Vi har kun gode erfaringer med, hvordan forældre til klassens øvrige elever forstår dette og tager godt imod denne åbenhed og hjælper med, at elever med særlige behov fortsat indgår i fællesskaber også uden for skolen, måske på særlige vilkår.

Når vi tager imod nye elever, så skriver vi velkomstbrev og bruger blandt andet en mentor fra klassen til at hjælpe den nye elev ind i fællesskabet. En god start, hvor eleverne inddrages i, hvordan de kan hjælpe de nye ind i fællesskaber og venskaber, kan gøre en stor forskel for den gode start for alle.

Kontekst og formål

Den nye røde tråd i barnets liv: 1 + 1 = 3

I sommeren 2019 blev Engbjergskolen en SFO rigere. Før havde vi haft et godt og konstruktivt samarbejde med børnehaven "Engblommens" fritidsklub. Nu skulle fritidstilbuddet for vores elever til at være en del af vores skole som skolens SFO. Vi glædede os!

Fra starten italesatte vi det som, at "1 + 1 = 3" – for når lærere og pædagoger arbejder sammen ud fra samme børnesyn omkring den samme børnegruppe, så ville vi, at der skulle skabes en rød tråd for børnene og en berigende forståelse af den enkelte elev med flere professionsfaglige vinkler. Det store fællesskab skulle også give mening på voksenniveau blandt fagprofessionelle.

Som skole blev vi klogere på børnenes trivsel og deres relationer i det nye mere formaliserede samarbejde med pædagogerne. Da næsten alle vores elever fra 0.-4. klasse går i vores SFO, så skærper vores samarbejde understøttelsen af børnenes fællesskaber, fordi klassens lærer og pædagog hver dag kort mødes sammen med eleverne, når SFO overtager skoledagen. Eleverne ser, at lærer og pædagog står side om side, og klassens lærer har mulighed for lige at opdatere pædagogen omkring elevernes skoledag.

Samme børnesyn er fundamentet

Hos os på Engbjergskolen oplever vi det som meget vigtigt, at vi abonnerer på det samme børnesyn. Et børnesyn, hvor noget af det vigtigste er, at vores opgave er at forberede eleverne på at blive livsduelige mennesker, der mestrer deres eget liv, der kan tage selvstændige beslutninger og indgå i fællesskaber.

Alle lærere har gennemgået et kompetenceforløb kaldet "Herning model skole" og pædagogerne tilsvarende "Herning model dagtilbud". Denne fælles pædagogiske platform arbejder vi videre på og oplever som helt centralt, når vi samarbejder omkring eleverne.

Det fælles børnesyn har vi blandt andet fået gennem disse forløb. På en ny faglig baggrund ved vi, at eleverne gør det bedste, de kan i situationerne, vi forstår

endnu bedre nødvendigheden af tydelig struktur og rammer og har fået en opdateret forståelse af, hvad der ligger bag problemadfærd, så vi i større grad kan forebygge dette. Alt dette til gavn for skolens fællesskaber og det store fællesskab.

Vi oplever mere og mere, hvor meget vores elever profiterer af, at vi har en fælles tilgang til dem. At vi møder dem med samme regler, samme positive forventninger og samme sprog omkring hvilken adfærd vi ønsker af børnene. Derfor er vores fælles personalemøder meget vigtige, hvor vi får drøftet, udviklet og koordineret det fælles børnesyn, pædagogiske tiltag og får oplevelse af, at vi er en skole med det samme formål og dermed den samme opgave.

Fagdage og nye rammer for årgangssamarbejdet

Vi har nydt godt af i år at have fagdage på alle onsdage. Dage hvor eleverne arbejder med samme fag hele dagen. Sommetider er årgangene på tur, sommetider får de besøg af fagpersoner. Disse fagdage har også hjulpet os til at have fokus på nye fællesskaber på årgangen, som oftest arbejder sammen på disse dage.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Tid og tydelig beskrevet opgave

Vi skal have rammesat tid til samarbejdet omkring eleverne mellem pædagoger og lærere og tid til samarbejdet med aktiviteter og tiltag på tværs af klasser og årgange. Samarbejdet kommer, når opgaven er tydelig beskrevet, og tiden er afsat. Dette er en helt central ledelsesopgave, hvis man vil skabe det store "Fælles Vi". Dette er udfordret af, at lærere og pædagoger ofte afløser hinanden i løbet af dagen.

Fællesskaber er for de små

Forældre og elever kan have en tendens til at tænke, at de fællesskabende tiltag og engagementet tilhører indskoling og dermed kan dette opleves som aftagende vigtigt i løbet af deres skoletid. Her har vi en vigtig opgave i at fastholde dette som lige vigtigt i hele skoletiden.

Samarbejds møder med mening

Personalemødernes temaer med 1. "Leg som dannelsesmiddel", 2. "Fælles om

fælles forventninger" og 3. "Forældre-samarbejdet som vi planlagde sammen med skolebestyrelsen" har alle oplevet som meningsfulde i forhold til den fælles opgave. Det er supervigtigt, at personale-møder, hvor mange samles eftermiddag/aften, opleves som meningsfulde i forhold til den fælles kerneopgave og giver gejst.

De næste skridt

Vi kunne ønske os at få skabt et større fællesskab med lokalsamfundet. Vores femte årgang har jævnlige besøgt plejecentrets beboere i snart 2 år som en del af HeartWork. Vi kunne godt tænke os at inddrage forældre og bestyrelse i afsondringen af, hvordan vi kunne få flere åben skole kontakter.

Nødvendige ressourcer

Det er afgørende, at vi som skole informerer forældrene om vores forståelse af fællesskabets betydning og vores børnesyn. Derfor er dette altid en del af dagsordenen på alle årets forældremøder.

Særligt fokus har dette ved skolestart. Vi inviterer til to forberedende forældremøder inden skolestart i 0. klasse for at inddrage forældrene i dette og skabe gode aftaler som legegrupper m.m., som understøtter fællesskab og dannelse af venskaber i børnegruppen. For os er det helt central, at forældre forstår, at "hvad de gør for fællesskabet i klassen på skolen, det er det bedste, de kan gøre for deres eget barn".

Vores skolebestyrelse holder fanen højt til de årlige forældremøder ved at advokere for vigtigheden af, at man som forældre tænker fællesskaber først og får etableret legegrupper i klassen.

Det vigtigste råd til andre

Afsæt tid til samarbejdet. Sæt det som et båndspænd, at alle temadage, uger, motionsdage og lignede altid har et element af noget på tværs. Etablér legepatruljer, mediepatruljer, læsepatruljer og lignende, så det aldersintegrerede bliver en naturlig del af undervisningen og kulturen.

Hvis du vil vide mere

Engbjergskolen.aula.dk

04 / AARHUS KOMMUNE: VORRES FÆLLES- SKABER PÅ VORREVANGSKOLEN

Vorrevangskolen i Aarhus arbejder med at skabe stærke og mangfoldige læringsfællesskaber hos både børn og voksne. Inspireret fra NEST er den centrale tænkning, at børn er mere ens end forskellige. Alle børn har brug for overblik, forudsigelighed og tryghed i et omsorgsfuldt læringsmiljø. Den samme tilgang anvendes på tværs af almen, special og fritidsområdet.

Praksis og proces

Inspireret af et forsøgsprojekt med PPR i Aarhus Kommune, hvor Nest-inspireret pædagogik blev udbredt til almenklasser på mellemtrinnet, valgte skolen at forstærke, prioritere og rammesætte arbejdet med at sikre en bæredygtig inklusion, hvor der er plads til elevernes forskelligheder. Skolen besluttede, at arbejdet med inklusion og mangfoldige læringsfællesskaber gennem Nest-inspireret pædagogik skulle være et centralt indsatsområde for hele skolen på samtlige årgange, på tværs af normal- og specialklasser og på tværs af skole og fritid. Centralt i denne indsats er kompetenceudvikling af pædagogisk personale i stærke læringsfællesskaber – deraf navnet Vorres Læringsfællesskaber. Skolen samarbejder tæt med Aarhus PPR om at udvikle og vedligeholde Vorres Læringsfællesskaber.

Den centrale tænkning i denne måde at arbejde på er, at børn er mere ens end forskellige. Alle børn har brug for overblik, forudsigelighed og tryghed i et omsorgsfuldt læringsmiljø. Frem for at arbejde med at enkelte børn støttes med

specialpædagogiske metoder, udbredes metoder, der understøtter tryghed og forståelse, til alle børnene i klassen. Konkret betyder dette, at det pædagogiske personale kompetenceudvikles i konkrete pædagogiske værktøjer inden for kommunikation, klasserumsledelse og i relationskompetencer.

Følgende konkrete tiltag er iværksat:

- *Nest-inspireret pædagogik i indskolingen:* På baggrund af gode erfaringer med at udbrede Nest-pædagogik i børnehaveklasserne, udbredes tilgangen til resten af indskolingen.
- *Inklusionsteam som co-teachere:* Forløbet har fokus på at ruste inklusionsteamet til at arbejde mindre med enkeltelever (i og uden for klassen) og mere med kompetenceudvikling af kolleger gennem co-teaching. Teamet fungerer således som tandhjul i at sprede Nest-inspireret pædagogik ud på tværs af årgange, fag, normal- og specialklasser samt undervisning/SFO.
- *Nest-elementer i Håndværk/Design:* Et kompetenceforløb er indledt med skolens HDS-lærere og inklusionsteam. Målet er at udvikle en model for, hvordan man kan give bedre deltagelsesveje for børn/unge med særlige behov i praktiske/kreative fag.
- *Kontinuerlig koordinering og sparring:* I et samarbejde mellem ledelse, koordinator, inklusionsteam og PPR arbejdes der med de organisatoriske rammer, så der sikres en sammenhængskraft mellem alle aktører og mellem viden og praksis, hvilket understøtter, at ny praksis kan udvikles og vedligeholdes.

Kontekst og formål

Vorrevangskolen er en aarhusiansk folkeskole på 520 elever med både normal- og specialklasser. Sammensætningen af elever er mangfoldig med en forholdsvis stor andel af elever, der er udsatte eller har særlige behov. Skolen har længe været optaget af at arbejde med bæredygtig inklusion, hvor elever med forskellige forudsætninger kan indgå i og lære i klassen gennem gode, trygge, rolige læringsrum med plads til forskellighed.

Formålet er at sikre elever, der er i læring (defineret som børn, der tilegner sig færdigheder og er motiverede for læring) og at sikre elever, der er i trivsel (defineret som børn, der er glade, trygge og oplever sig som en del af skolens fællesskaber). Fokus er på udviklingen af det brede fællesskab, så alle elever, og særligt de sårbare, profiterer lærings- og trivselsmæssigt af forløbet. Målet er også, at elever, der tidligere blev visiteret til specialpædagogiske tilbud, kan blive på skolen og her opleve at lykkes som en del af fællesskabet.

For at sikre at eleverne får optimale muligheder for at være i trivsel og i læring, retter forløbet sig mod at styrke de pædagogiske udviklingsbetingelser for alle skolens elever gennem fokus på at styrke og skærpe de professionelle fælles forståelse, fælles modeller og fælles pædagogiske metoder. Det pædagogiske personale havde allerede stor pædagogisk viden, men der manglende en systematik til at reflektere, vidende og beslutte, når der skulle træffes pædagogiske beslutninger. Ved at systematisere og rammesætte blev det nemmere at vælge og italesætte fælles forståelse, fælles modeller og fælles pædagogiske metoder. Det fælles afsæt er med til at reducere kompleksitet og skabe større sammenhængskraft på skolen. I arbejdet styrkes sammenhængskraften lodret fra ledelsen-medarbejdere-klasserumspraksis og vandret medarbejdere imellem. De konkrete pædagogiske metoder har til formål at styrke de pædagogiske rammer

for alle skolens elever gennem styrkelsen af de professionelle fælles forståelse, fælles modeller og metoder, så personale og elever oplever, at metoderne medvirker til at

- Understøtte og skabe sammenhæng ved overgange (aktivitet-aktivitet, frikvarterer-time, lærer-lærer, undervisning-SFO, årgangsski forhold tile) gennem fælles metoder
- Skabe mere ro i undervisningen
- Forebygge stress og konflikter og understøtte elevernes overblik og forståelse
- Motivere elever til at indgå i undervisningen
- Regulere elevernes opmærksomhed og følelser
- Styrke de professionelle i at skabe endnu bedre relationer til eleverne

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

PPR har i samarbejde med skolen lavet to kvalitative undersøgelser af arbejdet med Vorres Læringsfællesskaber. Den ene undersøgelse ser på, hvilken betydning denne måde at arbejde på har for det pædagogiske personale, mens den anden undersøger børnenes perspektiver.

Det interviewede pædagogiske personale giver udtryk for, at de oplever rolige elever, færre konflikter og et bedre udgangspunkt for indlæring ved brug af Nest-inspireret pædagogik – især ved dagens start. Samtidig kan struktur, forudsigelighed og støtte til selvregulering frigive ressourcer til både elever og lærere.

De interviewede børn (fra hhv. indskoling og udskoling) tilkendegiver, at de lærere, der arbejder Nest-inspireret, lykkes med en spændende og motiverende undervisning gennem tydelig rammesætning og kommunikation samt stærke relationskompetencer.

Skole og PPR er optaget af, hvordan Vorres Læringsfællesskaber er omdrejningspunkt for skolens egen pædagogiske udvikling til glæde for alle skolens elever og personale. Samtidig er skole og PPR også optaget af at bidrage til udviklingen af pædagogiske mellemformer, der kan vise andre skoler en vej til at arbejde med stærke og bæredygtige børne- og voksenfællesskaber.

De næste skridt

Flere af tiltagene forventes udvidet gradvist til hele skolen. Samtidig skal det igangsatte vedligeholdes.

Nødvendige ressourcer

Skolen har prioriteret at give en lærer og vejlede en fuldtids koordinatorfunktion i arbejdet med Vorres Læringsfællesskaber.

Det vigtigste råd til andre

- At lave et grundigt forarbejde, hvor mål, organisering, roller og konkrete handlinger afklares og aftales.
- At ledelsen prioriterer indsatsen og går forrest.
- At medarbejderne inviteres ind i at være medudviklere.
- At kompetenceudvikling har fokus på praksisnære kompetencer.
- At have et tæt samarbejde med PPR om alle niveauer af tiltaget.

Hvis du vil vide mere

Kontakt Vorrevangskolen:
vor@mbu.aarhus.dk

Skoleleder Søren Skalkhøj Petersen:
sospe@aarhus.dk, pædagogisk leder Vivi Konggaard: vi-vi@aarhus.dk, koordinator Caroline Pagter: pacar@aarhus.dk eller PPR: Anna Crawford Kromann: acp@aarhus.dk.

05 / SYDDJURS KOMMUNE: EN SKOLE FOR ALLE – FRA ALMEN- OG SPECIALKLASSER TIL FULD INKLUSION

På Ådalskolen i Syddjurs Kommune har man udfaset specialklasserne ved at anvende ressourcer og kompetencer fra specialområdet til at styrke det inkluderende arbejde i almenområdet. Der er et tæt samarbejde med PPR med sparring omkring inkluderende læringsmiljøer.

Praksis og proces

I processen med at udfase specialklasserne på Ådalsskolen var det vigtigt for at fastholde de specialpædagogiske kompetencer i huset. Hvis alle elever skulle inkluderes i almenklasserne, krævede det specialpædagogiske kompetencer og et inkluderende mindset hos alle.

Skolen gik derfor i gang med en proces, som blev kaldt 'En skole for alle'. Det indebar, at man i personalegruppen drøftede forskellige måder, hvorpå man kunne skabe en skole, som kunne rumme alle elever, og hvad det ville sige at arbejde inkluderende.

I løbet af det første år inkluderede skolen elever fra specialklasserne på årgangene,

og satte lærere og pædagoger sammen i årgangsteams på tværs af almen- og specialområdet. Skolen brugte co-teaching som redskab til at opnå praksisnær kompetenceudvikling og stillede krav om en tydelig struktur med visuel understøttelse i klasserne. Skolen brugte FBK (forventningsbaseret klasseledelse) som et af redskaberne til at skabe en tydelig klasserumsledelse for derved at give eleverne den genkendelighed og det overblik, de havde brug for med henblik på at kunne lære, trives og udvikles.

I kraft af de øgede ressourcer skolen havde til rådighed i udfasningsperioden, havde vi mulighed for at have flere voksne i klasserummet samtidig. Dette gav både mulighed for erfaringsudveksling,

co-teaching samt fleksibel holddeling, så man kunne sammensætte eleverne i hold ud fra deres forudsætninger og behov. Af andre inkluderende tiltag indførte skolen ugeskema, flipped learning og differentierede opgaver samt individuelle aftaler og pauser for enkelte elever, strukturerede frikvarterer med voksenstyrede aktiviteter eller legeaftaler.

Skolen har fortsat et tæt og udvidet samarbejde med forældrene til elever med særlige behov, og den specialpædagogiske handleplan med status og mål for barnet evalueres hvert år på de opfølgende møder, skolen har med forældrene.

Kontekst og formål

I 2016 blev det i Syddjurs Kommune besluttet, at man ville øge inklusionen og reducere midlerne til specialundervisning. Midlerne skulle i stedet bruges i almenregi, så de kom flere børn til gode. Det betød, at Ådalsskolen skulle tænke anderledes, og at skolen i løbet af en treårig periode måtte udfase alle specialklasser med i alt 37 elever.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

De sidste tre år har været en lærerig proces for både børn og voksne. Skolen har oplevet mange elever, som i højere grad har fået oplevelsen af at kunne være en del af et fagligt og socialt fællesskab, og som har fået udvidet deres muligheder for opnå venskaber med jævnaldrende. Skolen har også oplevet personlige sejre for elever, som har kunnet indgå i sammenhænge eller overkomme udfordringer, de og skolen ikke havde troet muligt tidligere. Skolen har ligeledes oplevet, at de ældste elever alle har fået en afgangseksamen.

Dette er skolen lykkedes med, fordi man har haft mulighed for at lære af hinandens kompetencer og har valgt at implementere specialpædagogiske redskaber i almenundervisningen til gavn for alle elever. Skolen har valgt både at have fokus på den enkelte og fællesskabet og har på den måde skabt en forståelse af, at alle er forskellige og har brug for noget forskelligt.

Enkelte elever har haft meget svært ved at indgå i større sammenhænge, og det har været en udfordring at kunne skærme dem nok til, at de trives, lærer og udvikles. Et par elever er blevet visiteret til kommunens specialskole, andre knokler skolen til stadighed for at skabe en udbytterig skoledag for, som ikke får dem til at vælte i eller efter skoledagen er ovre.

Det har til tider været en udfordring for personalet at bevare overblikket. Her har et tæt samarbejde været altafgørende. Skolen har opprioriteret samarbejdstiden på skolen, så teamene har mulighed for at drøfte og koordinere væsentlige forhold omkring eleverne og undervisningen. Skolen har også et tæt samarbejde med PPR, som giver personalet sparring omkring inkluderende læringsmiljøer og har i hver afdeling tilknyttet en inklusionsvejleder, som kan vejlede kolleger i forhold til inkluderende indsatser.

En væsentlig prioritering har været at fastholde pædagoger i både indskoling, mellemtrin og udskoling. Det er en væsentlig ressource at have, og de har indgået i samarbejdet omkring undervisningen på lige vilkår med lærerne. Dette har gjort det muligt at skabe de stilladser og inkluderende tiltag, der har været nødvendige. Denne prioritering har været af afgørende betydning for, at alle eleverne har fået en afgangseksamen.

De næste skridt

At arbejde inkluderende er en fortløbende proces. Skolen skal fortsat styrke det inkluderende mindset og justere praksis til den mangfoldige elevgruppe, som er på skolen.

Nødvendige ressourcer

Hvis man skal arbejde inkluderende og have mulighed for at tilgodese alle elever, kræver det en vis mængde ressourcer. I kraft af færre ressourcer til den samlede opgave i forbindelse med udfasningsperiodens ophør, er det blevet sværere for personalet at nå omkring alle elever i det omfang, der ville være hensigtsmæssigt.

Det har været afgørende, at skolen har haft personale med specialpædagogiske kompetencer og har haft mulighed for

praksisnær kompetenceudvikling i form af co-teaching samt fastholdelse af pædagoger i alle afdelinger. Desuden har det været vigtigt, at skolen har kunnet være fleksible i forhold til holddeling og fordeling af personaleressourcer.

Det vigtigste råd til andre

- At man har en tydelig vision, og at personalet forpligtes på denne
- At man som ledelse er vedholdende og stærk i troen, og man både følger op og justerer undervejs
- At man har politisk opbakning, som vil stå på mål for beslutningen, og som vil prioritere de ressourcer, der skal til.

Hvis du vil vide mere

www.dr.dk/nyheder/regionale/oestjylland/kamillas-datter-maa-gaa-i-almindelig-folkeskole-i-stedet-specialklasse

www.tv2ostjylland.dk/artikel/kommune-har-vinket-farvel-til-specialklasser

Desuden henvises til artikel fra JP d. 27. 9. 2019 "En kommune er gået mod strømmen og har lukket specialklasser på stribe"

06 / FAABORG-MIDTFYN KOMMUNE: MELLEMMFORMER – GIVER ELEVERNE DET BEDSTE FRA BEGGE VERDENER

På Brobyskolerne i Faaborg-Midtfyn Kommune er alle specialklasseelever tilknyttet en almenklasse, så de også tager del i det store fællesskab på skolen. Udvikling af det enkelte barn er et fælles ansvar for hele årgangen, og der er fokus på det enkelte barns potentialer. Skolen anvender medarbejder ressourcerne fleksibelt på tværs af almen og specialområdet. Derved sikres det, at medarbejderne har et bredt kendskab til flere forskellige kompetenceområder, og man holder fast i vigtigheden af samarbejdet på tværs.

Praksis og proces

Alle specialklasseelever er tilknyttet en almenklasse, så de også tager del i det store fællesskab på skolen. Lærerne laver fælles årsplaner og anvender samme lærebogssystem og materiale, så det er genkendeligt for eleverne – uagtet om de sidder i specialklassen eller almenklassen. Specialklasserne deltager i undervisning og sociale aktiviteter i almenklassen. Alle

elever har individuelle skemaer, som tager højde for den enkelte elevs ønsker, udviklingsmuligheder og behov på tværs af almen- og specialklasserne. Personalet samarbejder naturligvis også på tværs af almen- og specialklasser, så det kommer alle til gode, at vi har specialklasser og dermed specialpædagogiske kompetencer på skolen. Klasserne bor dør om dør, så det er nemt at gå til og fra og være

sammen i alle pauser. Elever i almenklasserne kommer også i specialklasserne, når de har behov for en særlig indsats eller nye perspektiver i en periode eller i specifikke fag. Specialklasseeleverne bestemmer selv, om de går til afgangsprøver i den ene eller anden klasse, og de vælger ofte en kombination alt efter fag og samarbejdsgrupper.

Kontekst og formål

Elever i specialklasserne har særlige behov, men de er ikke særlinge. Det bliver de først, når vi isolerer dem fra det fællesskab, som almenklasserne er. Elever på Brobyskolerne skal først og fremmest forstå sig selv som barn eller ung i en årgang, og vi skal ikke skåne dem i et misforstået hensyn. For at blive livsduelige medborgere skal de rustes og udvikles til og i det store fællesskab. Skærmer vi dem for meget, gør vi dem endnu mere sårbare. Eleverne skal have det bedste fra begge verdener, og de skal ikke begrænses af rigide og forsimplede strukturer.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

- Opmærksomheden på det enkelte barns potentialer (det hele barn) bliver styrket gennem almen/specialsamarbejdet.
- Muligheden for at bruge speciallærernes kompetencer i forhold til udfordrede børn i stamklasserne øges ved teammøder og undervisning i klassen.
- Eleverne klarer sig langt bedre socialt, fordi de "taler samme sprog", og de ved, hvad der sker blandt de andre børn/unge.
- Eleverne klarer sig bedre til afgangsprøven. De er rustet til næste skridt, som er en ungdomsuddannelse. Vi har en del elever nu, der ikke behøver at tage uddannelse på særlige vilkår.
- Det er meget vigtigt at holde fast i at ville samarbejdet på tværs. Vi har erfaret, at intet kører af sig selv, fordi det ville være nemmest (men ikke bedst) at lade være. Det kræver konstant ledelsesmæssig bevågenhed, men det er arbejdet værd.

De næste skridt

Vi har i dette års fagfordeling lagt op til, at vores specialklasselærere har kontaktlærertid i almenklasser også. Dette er for at styrke den fælles forståelse og dermed samarbejdet yderligere. Samarbejdet i personalegruppen er den del, der kræver mest bevidsthed, så vi ikke forfalder til lette løsninger, hvor man lukker sig om sig selv, når tingene bliver komplekse eller udfordrende. Vi skal holde fast, fordi det er det bedste for eleverne – ikke fordi det nødvendigvis er det nemmeste, for det er det langt fra altid.

Vi er ved at udvikle på:

- Specialklasselærere med på SFO møder ved behov for at skabe større kendskab til eleverne.
- Kontaktpædagoger for alle specialklassebørn i SFO for at skabe tryghed for forældrene.
- Beskrivelse (skriftlighed) af forventninger til samarbejdet mellem special- og almenklasser fra ledelsen (hjælp til situationer hvor samarbejdet er svært for at forhindre "tidssnak" i forhold til at tage fælles ansvar).
- Tydelig målbeskrivelse for, hvad den åbne dør giver det enkelte barn ("elevkontrakt" med tidsperspektiv, mål, potentialer).

Nødvendige ressourcer

Det kræver først og fremmest tro på, at det er det gode for eleverne, og det kræver vilje at holde fast, når det ikke er nemt at samarbejde eller finde gode løsninger. Derudover kræver det teamtid på tværs af klasserne, så der er sat tid af til, at lærerne og pædagogerne koordinerer og udvikler på tværs af almen- og specialområdet.

Det vigtigste råd til andre

Ikke at finde undskyldninger for at afvige princippet om, at specialklasseeleverne er ligeværdige medlemmer af det store fællesskab med almenklasserne. Husk at inddrage forældre på tværs af klasserne i tænkningen, så alle bakker op, fordi alle kan se fordelene. Det kræver:

- Konstant opmærksomhed på årgangstænkning
- Fokus på muligheder i åben dør tænkning
- Børnesynet om at "børn samarbejder, det bedste de kan" skal gennemsyre den pædagogiske praksis
- Udvikling af det enkelte barn er et fælles ansvar for hele årgangen
- Etablering og udvikling af større fællesskaber for det enkelte barn er et fælles ansvar for årgangen (eller indskoling/mellemtrin/udskoling)

Hvis du vil vide mere

www.brobyskolerne.dk

07 / FREDERIKSBERG KOMMUNE: FRA INKLUSION TIL INKLUDERENDE LÆRINGS- FÆLLESSKABER

På Søndermarkskolen i Frederiksberg Kommune går elever med særlige behov i almenklasserne. Der er en almenlærer og en speciallærer i hovedfagene dansk, engelsk og matematik, som planlægger, udfører og evaluerer undervisningen sammen. Erfaringen er, at eleverne i klasser med to lærere klarer sig bedre fagligt og socialt.

Praksis og proces

På Søndermarkskolen går der 770 elever, der er ca. 60 lærere og ca. 50 pædagoger. På Søndermarkskolen går elever med særlige behov i almenklasserne. Der er 35 elever med særlige behov. Det er elever med generelle indlæringsvanskeligheder, som tilhører specialklasserækken, som er fysisk placeret/inkluderet i almenklasser. Det betyder, at både eleverne med særlige behov og almeneleverne får flere sociale og faglige fællesskaber at spejle sig i, og at de lærer, at alle er forskellige men værdifulde.

Der er en almenlærer og en speciallærer i hovedfagene dansk, engelsk og matematik, som planlægger, udfører og evaluerer undervisningen sammen. I de resterende fag er der kun én lærer. Det er det ressourcerne rækker til. Det stiller altså også særlige krav til en almenlærers

kompetencer: at kunne sikre en genkendelig struktur, at lærerne har viden om specialelevernes behov og vanskeligheder, samt kan sikre en større grad af undervisningsdifferentiering.

Det sidste år har vi, i samarbejde med læringskonsulenterne i STUKs inklusionsteam, arbejdet med 3 indsatsområder; co-teaching, det fysiske læringsrum og "barnets perspektiv". Formålet har været at forsøge at arbejde med de områder, hvor vi havde fælles gode erfaringer og var blevet inspireret af andres spændende arbejde med netop disse områder. Co-teaching har vi valgt for at få både almenlærers og speciallærers kompetencer i spil og for at udnytte bedst muligt, at der er to lærere i klassen. Særligt da grundkernen i co-teaching handler om, at lærerne planlægger, forbereder, udfører og evaluerer undervisningen sammen og

dermed tænker forholdet mellem almen- og specialpædagogik på nye måder.

Barnets perspektiv var samtidig en vigtig kilde til information om og fra barnet, som vi ikke tidligere havde haft i spil. Barnet har mulighed for, sammen med støttende voksne, at blive hørt og inddraget i beslutninger, som påvirker barnet. Hvis barnet er i stand til det, sker det blandt andet ved, at barnet får mulighed for at reflektere over egen situation.

"Før vi begyndte på Barnets Stemme, havde vi elever, hvor vi antog, hvad der skulle til for at hjælpe dem. For eksempel gav vi en elev med særlige behov pikto-grammer på bordet, men da vi senere spurgte, om det var en hjælp, svarede eleven, at hun ikke så godt forstod bil-lederne, men bedre forstod, når det blev sagt med ord".

Ved at ændre på den fysiske indretning ville vi samtidig ændre ved den læring/ adfærd, der sker i rummet og dermed forstørre det, vi ønsker at se mere af i undervisningen, understøtte og styrke nye måder at arbejde på i undervisningen, udfordre og ændre vante arbejds-gange, udvikle den pædagogiske praksis og skabe et læringsmiljø i klassen, hvor forskellige elever føler sig mødt i deres læringsstile.

Når det handler om at lære at skabe inkluderende læringsmiljøer, som kræver nye måder at handle og undervise på, kan aktionslæring bruges som en metode til at bryde med gamle vaner og rutiner. Her fremmes læring ved at fokusere på en bestemt problemstilling, som det skal være muligt for lærere/ pædagoger at handle i forhold til og føle ejerskab til. Kolleger bliver en vigtig inspirationskilde, og man lærer både af at tale med kolleger om undervisning og læring, samt ved at se kolleger undervise og skabe læringsmiljøer. Aktionsforskning kan være med til at skabe, udvikle og øge kvaliteten i lærere og pædagogers arbejde ved at dokumentere effekten af afgrænsede indsatser. Samtidig menes metoden at kunne sikre faglighed, kvalitet og arbejdsglæde.

Ved at anvende aktionslæring som en vej til en mere inkluderende praksis, vil det være lærernes og pædagogernes egne ønsker om konkrete inklusionsmetoder, der kommer til udtryk. Det vil også være lærerne og pædagogerne, der i team skal bidrage til den viden om inklusion, som skal være med til at udvikle deres praksis. For eksempel kan man forestille sig et team, som arbejder ud fra en forestilling om, at klasserumsledelse kan være med til at skabe mere ro i timerne. Her må teamet selv (eventuelt i samarbejde med eksterne observatører) opsøge den viden og de værktøjer, som er nødvendige for at skabe den ønskede forandring. Aktionslæring vil således være et godt værktøj

for den skole, som gerne vil arbejde med en variation af inkluderende værktøjer – samtidig med at der fastholdes et fælles fokus og en fælles læringskultur.

Til en begyndelse har vi inddraget tre klasser: en 0./1. klasse, en 3. klasse og en 5. klasse. Vi mødes ca. hver 6. til 8. uge (speciallærerne, almenlærerne, pædagogerne, inklusionsvejlederen og en leder) for via aktionslæring at få justeret, optimeret og udviklet vores indsatser. Mellem møderne arbejder de forskellige lærere med indsatserne, hvor lederen og inklusionsvejlederen kommer ud i klasserne og observerer undervisningen. Observationerne er en fælles vidensudveksling/vidensdeling og næste skridt aftales i fællesskab på mødet. Der er også adgang til sparring og supervision undervejs. Der er udarbejdet forandringsplaner og procesplaner for alle indsatser, herunder tidshorizonten.

På Søndermarkskolen har vi de sidste 6 år arbejdet struktureret med aktionslæring og har også udviklet vores egne aktionslæringsark. Det betyder, at medarbejderne er vant til at arbejde med den metode.

Kontekst og formål

Da projektet begyndte, var det, fordi der var politisk bevågenhed på at inkludere flere visiterede elever i almenklasser, da for mange elever gik i specialklasser/specialtilbud.

Som ledelsesteam satte vi en udviklingsindsats i værk, fordi vi troede på, at de visiterede elever kunne yde mere i det store børnefællesskab.

Vi ønskede at skabe et fælles "vi" på Søndermarkskolen ved, at alle ansatte på skolen fik en fælles viden om, hvad der virker, arbejder i samme retning og bidrager til at skabe en lærende organisation, hvor det væsentligste kulturtræk er at lære af erfaring, understøttet af evi-

dens om det, der virker og teorierne bag inklusionstanken. Men at børnesynet grundlæggende gennemsyrrer hele organisationen som et fælles træk.

Vi gik derfor i gang med at kigge på, hvordan vi kunne ændre praksis – altså inkludere flere visiterede elever i vores almenklasser. Vi havde en lang møderække med fokus på at få belyst alle aspekter af projektet, hvor både speciallærerne og almenlærerne kunne komme med deres bekymringer, input og erfaringer. Dernæst arbejdede vi med et pilotprojekt (den første almenklasse med visiterede elever blev dannet), og vi fulgte udviklingen.

Efterfølgende blev de resterende årgange involveret i projektet og processen.

Året efter begyndte de nye visiterede elever i kommende 0. klasse. Nu indskrives alle visiterede elever som udgangspunkt i vores almenklasser, medmindre de tilhører et af mellemtilbuddene.

Grundtanken er, at alle elever oplever sig som en del af det store børnefællesskab, og at alle elever bliver så dygtige, som de kan. At man kan spejle sig i hinanden og de forskelligheder, der er hos alle børn. At de visiterede elever får en større selvforståelse og selverkendelse samt bliver livsduelige elever forstået som, at de påbegynder og færdiggør en ungdomsuddannelse. At forældrene til en visiteret elev oplever, at barnet er en del af det store børnefællesskab, men også at alle forældre oplever, at der er plads til alle/ de fleste – at vi som skole er rummelig og inkluderende.

At have flere elever at spejle sig i, at kunne deltage sammen med alle elever i en klasse. At få flere kammerater, at udvikle sig socialt. At have øje for det hele barn og dets vilkår.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Eleverne tager som udgangspunkt de samme test og prøver som almeneleverne. Vores visiterede elever klarer sig bedre nu, end da de sad i en specialklasse – både socialt og fagligt. Det gør almeneleverne faktisk også. Socialt oplever vi mange venskaber på kryds og tværs. Det betyder, at der er en større forståelse for, at alle børn er forskellige, og at man lærer på forskellige måder. Tidligere, da eleverne tilhørte en specialklasse, var der kun ganske få andre at spejle sig i, og det var ganske ofte ikke nødvendigvis én, man havde noget til fælles med – hverken fagligt eller socialt. Fagligt kan vi se på for eksempel afgangsprøverne, at vores visiterede elever klarer sig bedre end tidligere. Alene fordi de faktisk deltager i test og prøver. Det gjorde de ikke tidligere. Mange af lærerne var ofte meget nervøse for, om de visiterede elever kunne klare at gå til afgangsprøver, og derfor blev de tit undtaget fra prøverne. Måske er det inkluderende læringsfællesskab også af en højere kvalitet, netop fordi både special- og almenlærerens kompetencer er i spil. Vi ser, at klassen som helhed (med flere lærerkompetencer) klarer sig bedre – både i forhold til deltagelsesmuligheder, test og prøver og i forhold til at begynde og færdiggøre en ungdomsuddannelse. Altså er dette også en gevinst for almeneleverne.

Når vi sammenligner med de øvrige afgangsklassers afgangsprøver, ser vi som udgangspunkt, at klasser med visiterede elever har flere dygtige elever samlet set. Vi oplever, at eleverne generelt lærer mere, når de indgår i læringsfællesskaber med børn, der er anderledes end dem selv. Det gælder ikke blot elever med særlige behov – det gælder alle elever.

Hvad lykkes:

- Eleverne i klasser med to lærere klarer sig bedre fagligt og socialt. Som noget nyt arbejder vi nu med co-teaching, hvilket giver nye muligheder for at udnytte de forskellige lærerkompetencer, der er i klassen.
- Der skabes bedre og flere deltagelsesmuligheder for alle elever i klassen, når der bruges specialpædagogiske og didaktiske metoder. Systematikken og de kendte strukturer gør flere elever trygge og giver flere deltagelsesmuligheder for alle elever. Det gælder både visiterede elever, andre elever med særlige behov og almene elever.
- Teamsamarbejdet optimeres gennem fælles forberedelse, planlægning, udførelse og evaluering, som er grundkernen i co-teaching.
- Det "fælles vi" på Søndermarkskolen styrkes gennem et fælles udgangspunkt, og samtidig udnyttes de forskellige kompetencer i lærerteamet, herunder special- og almenkompetencer. Vi får et mere fælles pædagogisk blik på børn og undervisning.
- Barnets perspektiv og stemme inddrages på statusmøder. Det skaber bedre samarbejde, fordi forældre genkender deres barn, og skolens beskrivelse af de visiterede elever er blevet bedre for alle parter.
- Vi bliver bedre til at forstå og arbejde med alle elever. Vi prøver forskellige metoder af og bruger det, der virker.

Hvad lykkes ikke:

- At overholde forandringsplanen/procesplanen (andre projekter fylder, hverdagen, forandringer tager tid). Derfor er forandringsplanen dynamisk og bliver løbende justeret.
- Nogle teams udfordres mere end andre og kan forsinke processen. Der skal ledelsen og vejlederne tættere på processen.
- Det fælles vidensgrundlag/det fælles sprog er ikke tilstrækkeligt i forhold til specialpædagogisk viden og kompetence. Der er derfor brug for at udbygge og udvikle kompetencer og viden.
- Det halter stadig med systematisk dataindsamling i form af at få samlet erfaringerne og den viden, der opstår, så vi får et godt overblik over, hvad der virker, og hvordan vi udvikler derfra.

De næste skridt

Arbejdet med projektet fortsætter målrettet og systematisk de kommende år, indtil det bliver en fast del af skolens mindset, praksis og kultur. Det er både i forhold til samarbejdet, inklusionen, børnesynet og med en meget konkret forandrings- og procesplan fra årets begyndelse.

Vi skal have fælles viden, arbejde med systematisk indsamling af data og have resten af skolen med (også der, hvor der ikke er visiterede elever).

Vi kommer til at arbejde meget mere med co-teaching. I foråret inddrager vi endnu tre klasser. Vi vil gerne hente inspiration udefra i forhold til uddannelse af medarbejderne. Der opstår i øvrigt en interesse i resten af organisationen for at være med i projektet, når vi taler om det på fællesmøder, og når medarbejderne taler om det i øvrigt i pauser og på team-møder.

Vi vil gerne arbejde på at få en tættere kontakt til forældrene, og at "barnets perspektiv" er en del af alle møder omkring barnet. Vi ser gerne, at "barnets perspektiv" bliver en del af også almenelevers skolegang. Barnets perspektiv får vi via de samtalekemaer, vi har udviklet hen ad vejen. De er bygget op fra andre skolars samtaleark og videreudviklet med henblik på at få så meget kendskab til og indblik i barnet som muligt. Ud over dette afholder vi også læringssamtaler med eleverne. Det er vigtigt, at vi bruger de samme skemaer og stiller de samme spørgsmål, så vi har mulighed for at justere sammen og evaluere, hvad der virker godt og mindre godt.

Nødvendige ressourcer

- Det er en nødvendighed, at pengene fra specialundervisningen følger med ud i almenklassen. Vi dækker som udgangspunkt hovedfagene, men ind imellem også fysik og kemi, idræt, natur og teknologi eller andre mindre og vigtige fag.
- At både specialklasselærere og almenlærer får et fælles fagligt udgangspunkt og herunder fælles viden/uddannelse, der understøtter arbejdet. Her bør der være særligt fokus på co-teaching som arbejdsredskab, da der er evidens for, at det har god effekt.
- Ledelsesunderstøttelse – at der rent faktisk er en leder, der følger op på, deltager i og leder processen.
- Vejledere der kan deltage ude i klasserne, på gulvet og hjælpe med at få teorien ud i praksis. Afprøve forskellige tiltag og evaluere sammen.
- Samarbejdet med læringskonsulenterne i STUKs inklusionsteam har givet os nyt mod og ny energi til at komme videre, hvor vi egentlig var kørt lidt fast. Det har betydet, at vi har fået godt skub i en udvikling, som var nødvendig for at få et fælles nyt udgangspunkt at arbejde ud fra.

Det vigtigste råd til andre

Tid og vilje

Inddragelse i et fælles projekt:

- Sørg for at medarbejderne er med på ideen og kan se, hvorfor det giver mening, at de bliver inddraget i processen. Forældre og elever inddrages sideløbende.

Fastholdelse:

- At der er tid og mulighed for at arbejde målrettet i længere tid og bruge erfaringer og data systematisk undervejs.
- At prøvehandling bliver en del af den faste kultur og praksis, at der er tid til refleksion, supervision og sparring, og at alle kan genkende det, vi gør, og at rammen er tydelig.
- At ledelsen bakker op med sin tilstedeværelse og med positiv opbakning og understøtter processen.
- Hjælp udefra, eksterne sparringspartnere med viden om specialundervisningsområdet – den sidste nye forskning – meget gerne et samarbejde med læringskonsulenterne i STUKs inklusionsteam eller skoler, hvor der arbejdes med samme tilgang til eleverne og til læringsfællesskaber, der også inkluderer de visiterede elever.

Hvis du vil vide mere

<https://sondermark-skolen.aula.dk>

www.folkeskolen.dk/951410/resurserne-flyttede-med-da-specialelever-flyttede-til-almenklasser

Læringskonsulenternes inklusionsteam er klar med en ny episode af podcasten VEJE TIL INKLUSION – og denne gang sætter vært Simon Brix fokus på, hvordan samarbejdet med skolernes almen- og specialafdelinger kan styrkes. Vi hører om erfaringerne fra praksis på Søndermarksskolen på Frederiksberg, og Lotte Hedegaard-Sørensen fra DPU fortæller om væsentlige pointer fra sin forskning på inklusionsområdet. Find podcasten på emu – Danmarks læringsportal og i din sædvanlige podcast-app. God fornøjelse – og del endelig episoden med andre i dit netværk!

Find podcasten her: <https://emu.dk/grundskole/podcast/veje-til-inklusion>

08 / RINGSTED KOMMUNE: STÆRKE BØRNE- FÆLLESSKABER – HOLD PÅ TVÆRS!

På Byskovskolen i Ringsted Kommune udnytter man, at almen og specialklasser er samlet i de samme bygninger. Det giver mulighed for at lave holddeling på tværs af den samlede årgang, almen- og specialklasser sammen, der hvor det giver mening. For at holddeling på tværs skal fungere, er fælles planlægning essentiel.

Praksis og proces

Byskovskolen er en 2-matriklet skole i Ringsted Kommune. På Byskovskolens ene afdeling, afd. Asgård, er et distriktspor fra 0-6.klasse og et takstfinansieret specialcenter for elever med fysiske funktionsnedsættelser/handicaps. Almen- og specialtilbud bor dør om dør og arbejder sammen årgangsvis, så meget det giver mening.

Idræt afvikles altid årgangsvis på tværs af almen- og specialtilbud. Ud over

idrætsteamet, deltager pædagogmedhjælper og fysioterapeuter altid i idrætsundervisningen, som tilpasses, så alle elever kan deltage på lige fod.

I den øvrige fagdelte undervisning laves holddeling, hvor det giver mening. For eksempel er årgangen altid sammen i de kreative fag, mens elever alt efter individuelt behov deltager i holddeling i dansk, matematik, m.v. En ofte brugt model er 2 klasser fordelt på 3 hold, så undervisningen og læringsmiljøet kan tilpasses alles behov. Det er til gavn for alle elever.

Kontekst og formål

Eleverne tilknyttet specialtilbud har ofte behov for mindre hold og større guidning, alt efter kontekst. Vi oplever, at en elev tilknyttet specialtilbuddet, som for eksempel er god til matematik, sagtens kan indgå på et hold med elever fra almenklasserne i mindre kontekst. Elever fra almenklasser kan omvendt drage fordel af at være en del af et mindre hold med elever tilknyttet specialtilbuddet.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Det lykkes, når der er god tid til planlægning og stor viden om de enkelte elevers behov.

Det lykkes, når der er en helt fast struktur for, hvordan idrætstimerne afvikles. Der skal være 'hænder' til at udføre de tilpassede aktiviteter.

Omvendt virker det ikke, når ovenstående ikke er opfyldt.

I den daglige holddeling i de øvrige fag er fælles planlægning essentielt. Erfaringen er, at holddeling ikke sker af sig selv, og at der skal være ledelsesmæssigt fokus på at fastsætte rammer, sikre opbakning og udførelse.

De næste skridt

Enhver erfaring skal overføres til andre sammenhænge og udvides til flere fag.

Der skal arbejdes på strukturerede mellem-løsninger mellem det takstfinansierede område og almenområdet. I dag er man enten/eller. Det bør i højere grad være muligt, at ressourcerne deles mellem områderne. Elever fra almenklasser kunne for eksempel i mindre omfang deltage i undervisningen i specialtilbudet (med flere voksne og mindre antal børn) uden at skulle visiteres til et specialiseret tilbud.

Nødvendige ressourcer

Der skal naturligvis være de faglige ressourcer og de nødvendige hænder til stede. Men ellers handler det mest om at tænke kreativt og skabe rum til en ordentlig, struktureret og langsigtet planlægning.

Det vigtigste råd til andre

Tænk kreativt – med udgangspunkt i børnenes behov!

Hvis du vil vide mere

www.byskovskolen.dk

www.handivid.dk/alletilidraet

Sidstnævnte link er til en bog skrevet af 2 idrætslærere fra Byskovskolen sammen med Handivid. Deri er den teoretiske baggrund for inkluderende fællesskaber i den tilpassede idræt – til stor inspiration for andre, og som sagtens kan overføres til andre fag.

09 / HORSENS KOMMUNE:

LINK-KLASSE PÅ HORSENS BYSKOLE

På Horsens Byskole arbejdes der med inkluderende læringsmiljøer blandet andet i form af LINK-klassen, som er et tilpasset skoletilbud mellem almen og special, hvor elever med diagnoser og særlige komplekse udfordringer kan rummes og få deres undervisning. LINK står for **L**æring **I**nklusion **N**EST-inspiration **K**ompetencer.

De pædagogiske og organisatoriske rammer:

- 3-årigt pilotprojekt i samarbejde med PPR & den Tværgående Enhed For Læring
- Bygger på NEST-inspireret principper blandet andet ensartet struktur, tydelig og ens dagsorden i hver lektion, indretning af klasserummet, og at de voksne har ansvaret for og bestemmer, hvem der skal arbejde sammen.
- Klassen er normeret til 10-12 elever
- Eleverne har en eller flere diagnoser primært inden for udviklings- og autismespektrumforstyrrelser
- Altid to voksne på (lærer og pædagog)
- Neuropædagogisk tilgang
- Didaktiske principper fra specialpædagogik
- Systemisk pædagogik og anerkendende sprogbrug i alle led af organisationen
- Skabt rum for fælles forberedelse før-under-efter oprettelse af LINK-klassen på tværs af faggrupper

Det professionelle læringsfællesskab (team):

- Det professionelle læringsfællesskab i LINK-klassen består af et kerne team (Leadteacher + de to pædagoger) og et LINK-team (kerne teamet og faglærerne i LINK)
- De primære faglærere i LINK er også faglærere i søsterklassen
- Kerne teamet varetager alle kontaktlæreropgaver og kontakt med hjemmet
- Kerne teamet mødes ugentligt, mens LINK-teamet mødes hver 14. dag

Vores fysiske rammer:

- Almindeligt klasselokale med indretning der tilgodeser specialpædagogiske behov (for eksempel i forhold til selvregulering, afskærmning, materialer, møbler)
- Personaleforberedelsesrum tæt på klassen, hvor pædagoger og lærere sidder sammen
- Primære personale har specialpædagogisk erfaring eller uddannelse
- Opsyn i alle pauser

Vores hverdag i LINK:

- 1 overordnet ansvarlig for planlægningen af undervisningen i hver lektion (lead teacher).
- De to voksne har afstemt og har en tydelig rollefordeling
- Hver elev har en primær kontaktlærer og primær kontaktpædagog fra kerne teamet
- 2-3 fra det primære team er i løbende dialog omkring mål, retning, praktiske opgaver og forældrekontakt.
- Økonomiske bevillinger til klassen, der gør hverdagen nemmere i forhold til målsætning (afskærmning til borde, månebord, materialer i bestemte farver (NEST) etc.)
- Det professionelle læringsfællesskab lægger LINK skemaet både for den samlede LINK-klasse og den enkelte elev, lærer og pædagog
- Personale får vejledning og sparring af vejledere til at lave faglig afdækning af elevernes niveau for eksempel via instruktion i test eller guidning i brug af LST (Læse Skrive Teknologi).

Kontekst og formål

Vi havde en gruppe elever på mellemtrinnet, som vi vurderede ikke ville kunne indgå i et alment udskolingstilbud blandt andet på grund af deres diagnoser, skoleværing og skolelede (skoletraume). I dialog og samarbejde med den Tværgående Enhed For Læring skabte vi et alternativt (alment) skoletilbud i en anden ramme, hvor vi formodede, at eleverne ville kunne lykkes og komme i læring og trivsel samtidig med, at eleverne ville kunne spejle sig i jævnaldrende.

Tanken var at sammensætte en diagnostisk homogen gruppe (LINK), primært inden for udvikling- og autismespektrumforstyrrelser, og etablere en søsterklasse med færre elever, hvor eleverne fra LINK periodevis eller helt fagfagligt inkluderes. Inklusionen skulle ske gradvist ud fra den enkeltes behov og fagfaglige potentiale samt muligheden for personlig mestring (se skema nederst)

Mål om:

- Delvist eller fuld inklusion i søsterklassen (almindelig klasse) eller på hold for eksempel valgfag
- 9. klasses afgangsprøve i et eller flere fag
- Personlig mestring (individuel tilgang)
- Mulighed for ungdomsuddannelse

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Fungerer/lykkes

- At vi har fået skabt en ramme, hvor eleverne er kommet i trivsel og læring
- At vi har fået elimineret skoleværing og skolelede, så eleverne nu har begyndende skoleglæde
- At vi blandt andet har formået af gennemføre terminsprøver, konfirmationsforberedelse, krimimesse, prototypeperioden (alternativ periode), fagdage, UU-vejledning og UPV efter kun halvandet år
- At vi har fået ansat og udvalgt de rigtige medarbejdere til opgaven
- At skabe et stærkt tværfagligt samarbejde i det professionelle læringsfællesskab mellem lærerne og pædagogerne samt mellem ledelse og medarbejdere
- At etablere ledelse tæt på kerneopgaven, hvor det professionelle læringsfællesskab og ledelse kontinuerligt er i tæt dialog omkring forventninger i forhold til ansvar, opgaver, guidning til komplekse problemstillinger, elevsamtaler og forældresamarbejde.
- At vi er blevet mere bevidste om mulighederne for at forme og udfordre rammen i et tilpasset tilbud inden for lovgivningen
- At supervision fra den Tværgående Enhed For Læring blandt andet har medvirket til et fælles mindset omkring den pædagogiske opgave og et kompetenceløft af personalet inden for specialpædagogisk viden

- Co-teaching og det tværfaglige samarbejde mellem lærere og pædagoger fungerer særligt godt og kommer eleverne til gode i alle henseender
- At vi lykkes med inklusionen i søsterklassen, og at eleverne oplever sig som en del af fællesskabet i udskoling

Samarbejde med eksterne samarbejdspartnere

- Vores kontinuerlige samarbejde med PPR & den Tværgående Enhed For Læring og vores tilknyttede psykolog har stor betydning for blandt andet udvikling af konceptet og sparring helt ned på konkrete elevsager
- Løbende supervision af to tilknyttede psykologer til LINK-teamet i forhold til elevgruppen, konkrete problemstillinger, diagnoseforståelser og kvalificering af praksis.

Særlige opmærksomhedspunkter:

- At få skabt en organisatorisk ramme, hvor hele teamet kan mødes regelmæssigt (NEST)
- At ansvarsfordelingen er fordelt og er tydelig for alle ved, at alle for eksempel ved, hvem der følger op på aftaler, så man når i mål
- At der er et stort administrativt- og dokumentationsarbejde i forhold til for eksempel elevbeskrivelser, daglige hændelser, udvikling af individuelt materiale, visualiseringsværktøjer, m.v.

- At der i vikardækningen skal være øget opmærksomhed på vigtigheden af, at der altid skal være to tilstede, og at den ene skal være en "kendt" voksen
- Det kræver en ledelsesmæssig opmærksomhed og overblik på forskellige niveauer, et organisatorisk niveau, et LINK-klasseniveau, søsterklasseniveau, årgangsniveau og afdelingsniveau at lede et sådant pilotprojekt

De næste skridt

- Optimering af læringsmiljøet ud fra NEST-principperne
- Tydeligere fælles retning i forhold til det pædagogiske mindset i det professionelle læringsfællesskab
- En opkvalificering af teamets specialpædagogisk viden for eksempel et opfølgende (gen)besøg på Katrinebjergskolen
- Interne kurser om diagnoser, neuro-pædagogisk tilgang, relationskompetencer, mindsets betydning for pædagogisk praksis etc.
- Øget fokus og afprøvning af inkluderende tiltag for alle afgangselever i søsterklassen
- Prøveforberedende tiltag til eleverne

Nødvendige ressourcer

- 2-3 voksne tilstede (dobbel – tredobbel personaledekning)
- Personale skal både have specialpædagogisk viden og interesse samt være fagligt funderet. Primære personale har specialpædagogisk erfaring eller uddannelse herunder særlig viden omkring udviklings- og autismespektrumforstyrrelser.
- Særlige fag med fokus på personlig mestring og livsduelighed – herunder også læringsparathed

Det vigtigste råd til andre

- En stærk organisering på alle niveauer fra ledelse til medarbejdere med de rigtige personer
- 2 personer er afgørende
- ”Man skal bygge skibet, mens man sejler” det vil sige justere praksis på alle niveauer
- Systematik, struktur og dokumentation

Hvis du vil vide mere

Kontakt til Horsens Byskole på telefon
76 29 40 70
Email:horsensbyskole@horsens.dk

› Skema

Rasmus	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
07.50-08.00	MOM	LON	KBE	HAI	NCL
08.00-08.45	Biologi 8X NDA	Læsning CKA-LON	Fysik/Kemi 8X KAJ	Engelsk HAI-LON	Læsning LON-NCL
08.45-09.30	Biologi 8X NDA	Naturfag MOM-CKA	Fysik/Kemi 8X KAJ	Engelsk 8X SHC	UUV CKA-LON
09.30-10.00	MOM/NCL	MOM/NCL	KBE	HAI/LON	LON/CKA
10.00-10.45	Matematik 8X HNY	Naturfag MOM-CKA	Geografi 8X HAI	Matematik 8X HNY	Matematik 8X HNY
10.45-11.30	Matematik 8X HNY	Dansk I KLASSEN	Dansk I KLASSEN	Matematik 8X HNY	UUV 8X KBE
11.30-12.15	HAI/CKA	MOM/LON	MOM/KBE	NCL/KBE	LON/CKA
12.15-13.15	Dansk CKA-LON	Krop og bevægelse LON-HAI	Matematik 8X HNY	Dansk CKA-KBE	Historie 8X KBE
13.15-13.30	LON	LON	NCL	CKA	NCL
13.30-14.15	Individuel Dansk CKA-LON	Engelsk 8X SHC	Historie KBE-NCL Samtale med LON	Samfundsfag 8X BTI	Historie 8X KBE
14.15-15.00	Belønning CKA-LON	Engelsk 8X SHC	Belønning KBE-NCL	Samfundsfag 8X BTI	Engelsk 8X SHC

Mål:

- › At bliver vurderet uddannelsesparat.
- › At tage prøve i alle vigtige fag, så mange som muligt.
- › At modtage prøveforberedende.

10 / AARHUS KOMMUNE: NEST-KLASSER PÅ KATRINEBJERG- SKOLEN

Aarhus Kommune har oprettet et alment tilbud efter specialpædagogiske principper. Herved imødekommer man elever med autismes behov, samtidig med at de øvrige elever også har glæde af disse læringsbetingelser. Man har derved fornyet hverdagspædagogikken, så flest mulige børn kan gå i den lokale folkeskole uanset behov.

Praksis og proces

Nest er en pædagogisk praksis, hvor børn med og uden autisme er en del af det samme læringsfællesskab i klassen.

I Nest-klassen tilrettelægges undervisningen efter specialpædagogiske principper, der vurderes til at skabe de bedste læringsfællesskaber for alle børn. Pointen er, at det som børn med autisme har brug for, også kan give andre børn gode læringsbetingelser og trivsel i skoledagen. Nest-klassen opstarter i 0. klasse med 16 elever, heraf fire elever med autisme. Antallet af elever i klassen udvides herefter gradvist over årene.

Det er elever med autisme, der er vurderet til at være normalt begavede med udfordringer inden for de tre autismerelaterede områder: socialt samspil, forestillingsevne og kommunikation.

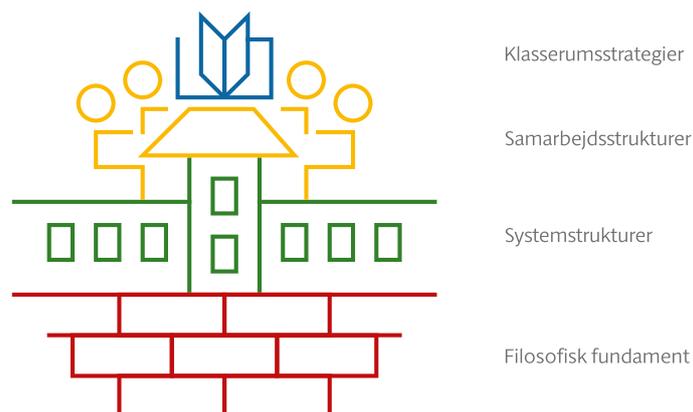
De centrale læringsparadigmer er, at "Børn er mere ens end forskellige og bør lære og ud-

vikle sig sammen" og "Hvis børn ikke lærer på den måde, vi underviser dem, må vi undervise dem på en anden måde, så de lærer".

Nest er bygget op om en grundmodel, der skal sikre god skoleudvikling for alle.

Denne model kaldes i Nest for "nøddeskalsmodellen". Nøddeskalsmodellen består af fire niveauer – det filosofiske fundament, systemstrukturer, samarbejdsstrukturer, samt klasserumsstrategier/ klasserumsstrategier.

› Figur. Nøddeskalsmodellen

Alle fire niveauer spiller sammen og er en forudsætning for den vedvarende og bæredygtige pædagogiske forandring, som Nest indebærer.

Undervisningen i Nest-klassen er ikke manualbaseret med bestemte metoder, men trækker kontinuerligt på ny og anerkendt viden inden for det specialpædagogiske og didaktiske felt. Der undervises ud fra samarbejdsmodellen co-teaching, hvor to undervisere indgår på lige fod med flerfaglige kompetencer.

Undervisningslokalet er fysisk tilrettelagt på en måde, der understøtter trivsel, læring og udvikling for alle elever i klassen. Der er særlige læringsstationer, et stillehjørne og fælles steder. Klasselokalet og gangarealer understøtter visuel læring.

Nest-klassernes børn med autisme deltager i faget Social Læring tre gange om ugen. Her er der fokus på, at børnene lærer de personlige og sociale byggesten, som både kan hjælpe børnene til at lære sig selv at kende, mestre sig selv og at forstå og agere i relationer med andre.

Foruden timerne i Social Læring undervises alle elever i det samme uanset særlige behov. Der anvendes undervisningsdifferentiering.

Det er PPR i Aarhus, der henviser elever med autisme til Nest-klasserne. Ressourcerne fra specialundervisningen lægges således sammen med ressourcerne fra det almene til gavn for alle børn i klasserne.

Kontekst og formål

Nest har fokus på fællesskabet og er et bud på en tredje vej i forhold til den aktuelle inklusionsdagsorden med et stigende antal henviste børn i specialtilbud. Pointen i Nest-tænkningen er, at det et barn med autisme har brug for, det profiterer alle andre børn også af. Eller sagt anderledes: God pædagogik for alle børn.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Nest-modellen kommer fra New York, og det er lykkedes at oversætte og implementere den amerikanske model til en dansk pædagogisk kontekst.

De næste skridt

Nest-pædagogikken har spredt sig til mange af landets kommuner og spredes fortsat.

Der er klassiske Nest-klasser på Katrinebjergskolen i Aarhus og på Antvorskovskolen i Slagelse. Derudover er der en lang række skoler i og uden for Aarhus Kommune, der arbejder Nest-inspireret.

Aktuelt skal der udvikles på Nest på mellemtrinnet, ligesom Nest skal inspirere, når skolerne i Aarhus over de kommende år, alle skal arbejde med at udvikle lokalt tilpassede mellemformer.

Nødvendige ressourcer

At arbejde med Nest-pædagogik kræver et fælles værdifundament, kompetenceudvikling og designs for samarbejdsfora, der sikrer vedvarende øvebaner, fastholdelse og udvikling.

Der vil typisk være tale om aktionslæringsforløb af en varighed på ca. 1 år med 3-5 undervisningsgange kombineret med afprøvning i egen eksisterende praksis. Dette suppleres med viden om autisme eller andre diagnoser afhængig af lokal målgruppe.

Forløbet afvikles forud for implementering af Nest-pædagogikken.

Der skal afsættes ekstra ressourcer i opstarten af Nest, som senere i forløbet hentes ind via reducerede omkostninger på mellemtrinnet og i udskoling.

Det vigtigste råd til andre

At arbejde med Nest-inspireret pædagogik handler om at systematisere og især fastholde en pædagogisk hverdagspraksis. Nest har rod i en fælles værdi om, at det er de voksne, der kan gøre noget anderledes, og at ingen nogensinde bliver færdige med at øve sig.

I Nest arbejdes der med tjeklister for at holde den gode hverdagspraksis på sporet.

Det bedste råd er: Vedholdenhed.

Hvis du vil vide mere

www.aarhus.dk/nest

Bog: Nest i Danmark, udgivet på forlaget Dafolo

Bog: Nest metoder, udgivet på forlaget Dafolo

Evaluering af Nest i Aarhus 2015-2019:
www.aarhus.dk/media/30498/evaluering-af-nest-i-aarhus-2015-2019.pdf

11 / NÆSTVED KOMMUNE: FAMILIEKLASSE

Næstved Kommune har oprettet et tilbud, som er målrettet børn og børnenes forældre – en familieklasse. Familieklassen tilbydes, hvis fagprofessionelle eller forældre er bekymrede for et barns trivsel og udvikling. Der etableres et samarbejde mellem skole og hjem, hvor målet er at forbedre elevens trivsel og faglige udvikling gennem en narrativ systemisk tilgang. Det pædagogiske personale, der er tilknyttet familieklassen, understøtter samtidig tiltag i barnets klasse.

Praksis og proces

Når et team eller en forælder har en bekymring om et barns trivsel og udvikling, kan de henvende sig direkte eller via deres afdelingsleder til Familieklassen.

Familieklassen vil derefter tage et møde med teamet omkring barnet og på dette møde gå på opdagelse i, hvilke problematikker der udspilles omkring barnet.

Derefter indkaldes forældrene til et møde, hvor de fortæller, hvad de oplever, og om deres oplevelse af barnets trivsel, både i skolen og i hjemmet.

Mor eller far deltager to dage om ugen sammen med deres barn i familieklassen. Eleven følger, ved siden af deltagelse i familieklassen, stamklassens øvrige lektioner. Forældrene har ansvaret for deres barn både i undervisningen og i pauserne.

Den ene af de to dage er "familiedage", hvor forældrene er sammen med deres barn, og den anden er "forældredage", hvor det kun er forældrene, der deltager.

Elevens og familiens deltagelse i familieklassen strækker sig over en tidsbegrænset periode på minimum 12 uger og maksimum 20 uger.

Tilbuddet indeholder forældresamtaler, familiesamtaler, samtaler med barnets primære lærere og pædagoger, og typisk fortsætter disse samtaler efter endt forløb i Familieklassen som en slags efterværn. Derudover afholder familieklassen nogle forældreaftenener for alle dem, der har været tilknyttet familieklassen. Både dem der er i gang med et forløb, samt dem der har afsluttet.

Undervejs i det 12 ugers forløb vil Familieklassen komme og observere barnet i udvalgte undervisningssituationer og elevpauser. Efterfølgende vil der være en kort opfølgning med primære lærere/pædagoger. Undervejs i forløbet vil der

blive afholdt møder, hvor også barnets primære lærere/pædagoger vil indgå.

Der skabes et øget skole/hjem samarbejde med de familier, der er i familieklassen, og ligeledes vil forældrene have brug for ugentligt at få at vide, hvad deres barn kan arbejde med i familieklassen, så barnet ikke kommer bagud fagligt. Dette behov understøtter en positiv dialog mellem skolen og hjemmet.

Lærerne formulerer, i samarbejde med forældre og familieklasse-lærere, nogle helt konkrete mål som tydeligt skal vise, hvilke forventninger der er til barnet. I stedet for at barnet dagen lang skal forholde sig til krav fra de voksne, bliver der her opstillet nogle få enkle sætninger, som beskriver, hvad barnet skal gøre for at opnå større trivsel i skolen.

Undervisningen i familieklassen er en kombination af forskellige aktiviteter såsom: spil, lege, refleksionsøvelser, gruppearbejde, evaluering og undervisningssituationer.

Kontekst og formål

Familieklassen er et tydeligt signal til barnet om, at alle voksne, både forældre, lærere og pædagoger, gerne vil hjælpe. Disse mennesker undersøger sammen med barnet alle de systemer, som barnet er en del af, på jagt efter nye idéer til handling, som kan skabe forandring og dermed bedre trivsel i skolen. Og hermed en styrkelse af børnefællesskaber.

At komme i familieklassen giver større trivsel, ikke kun for barnet men for hele familien, samtidig med at det også betyder øget trivsel for barnets lærere eller pædagoger og for barnets klassekammerater.

Alle de voksne omkring det enkelte barn arbejder sammen om at forstå uhenigtsmæssige mønstre i barnets adfærd. I denne arbejdsform ligger der implicit en forventning om, at alle voksne omkring barnet tager medansvar for at skabe forandring. Det handler altså ikke om at placere skyld, men i stedet om sammen at ændre en fastlåst situation.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

De lærere og pædagoger som samarbejder med familieklassen får en tættere indsigt i familieklassens metodikker og overfører denne viden til egen praksis. Efterhånden som de bliver sikre i teori- og metodegrundlaget, begynder lærerne og pædagogerne desuden at overføre denne viden til deres øvrige arbejde på skolen, både til kontakten med kollegaer på skolen, til forældrene og styrkelsen af børnefællesskaberne.

Viden og erfaringer om, at alle mennesker er en del af forskellige systemer, og at disse systemer indbyrdes indvirker i hinanden, giver læreren mulighed for at reflektere og dermed agere på en ny måde.

De næste skridt

Vi ønsker en udbredelse af de stærke børnefællesskaber i hele organisationen. Dette sker ved, at Familieklassen er en del af skolens Ressource Team. Ressource Teamets primære opgave er at kapacitetsopbygge i hele organisationen. Altså, skabe viden og erfaring om de voksnes roller i den systemiske tilgang til børnefællesskaber.

Nødvendige ressourcer

Det kræver, at vejledere og/eller ledere er uddannet i den systemiske tilgang samt tror på, at løsningerne findes i det systemiske og narrative. Vores familieklases teoretiske og metodiske grundlag er hentet fra flerfamiliearbejdet på Marlborough Family Service and Education Centre i London – det nuværende Anna Freud Centre.

Vi mener, at de grundlæggende idéer som udspringer fra Marlborough metoden, understøtter det at finde løsninger i det systemiske og narrative arbejde i familieklassen. Marlborough-modellen er med til at sikre den systemiske referenceramme, der så igen sikrer, at familierne føler sig set, hørt og forstået – når de bliver mødt fordomsfrit, nysgerrigt og åbent.

Familieklassens arbejde er både et forebyggende, foregribende og en indgribende indsats, og som det er med de fleste forebyggende tiltag, fordrer det en vis økonomisk stabilitet, samt en politisk forståelse for tildeling af ressourcer.

Det vigtigste råd til andre

Det er vigtigt, at familieklassen er en naturlig del af skolens tilbud. Og en lige så naturlig del af at arbejde med at styrke børnefællesskaber udenfor selve Familieklassen. Familieklassen skal agere på lige fod med AKT, læse- og matematikvejledning etc.

På Kobberbakkeskolen er dette blevet en realitet. Det er skabt gennem et insisterende samarbejde mellem ledelsen og familieklasse teamet.

Det er, fordi skolen og forvaltningen har haft mod og viljestyrke til at tro på, at et systemisk, narrativt tilbud virker. På den måde har vi nu et tilbud, der virker på den lange bane både forebyggende, foregribende og indgribende og til at skabe stærke børnefællesskaber.

En sidste faktor men absolut også vigtig er at få familieklassen afmystificeret. Vi har en meget bredt funderet socioøkonomisk forældregruppe, og ved at lade dem alle gå med den gode historie og dermed være ambassadører sikres det, at familieklassen bliver et naturligt tilvalg.

Hvis du vil vide mere

<https://kobberbakkeskolen.aula.dk/kobberbakkeskolen/kobberbakkeskolen-familieklassen>

12 / HELSINGØR KOMMUNE: X-KLASSENERNE – ET UNDERVISNINGS- OG BEHANDLINGS- TILBUD

Helsingør Kommune har etableret et kombineret undervisnings- og behandlingstilbud for elever i skole- og læringsvanskeligheder på 7.-10. klassestrin i forbindelse med ungdomsskolen.

Praksis og proces

Kerneopgaven for lærere og pædagoger i X-klasserne er at skabe rammer for undervisning og læring for eleverne på en måde, der peger frem mod en uddannelsesparathed hos den enkelte unge. Det gøres ved at understøtte elevernes faglige, personlige og sociale udvikling, enten gennem et læringstilbud eller gennem en kombination af et lærings- og behandlingstilbud.

Eleverne kan visiteres i to forskellige spor:

1. *Kombineret lærings- og behandlingsspor:*

Sporet henvender sig til unge med svære sociale og relationelle vanskeligheder, der griber ind i såvel familieliv som skolegang og fritidsliv. Der er tale om elever, som efter Familierådgivningens vurdering har behov for en behandlingsorienteret indsats efter servicelovens §52 stk. 3. nr.3. De unge har vanskeligheder i forhold til temaer som tillid og selvtilid, empati og mentalisering o.a., som er så store, at de som udgangspunkt ikke, eller kun i meget begrænset omfang,

er i stand til at indgå i en frugtbar læringsalliance med andre. Det kan derfor ikke forventes, at disse unge umiddelbart er i stand til at deltage i egentlig undervisning fra start. Skolegangen må ses som en integreret del af den samlede behandlingsindsats, men det primære fokus for den unges udvikling bør ligge på at støtte den unge i gradvis at kunne/turde indgå i udviklende processer sammen med andre. Den faglige undervisning ses som en interaktionstype, den unge skal få positive erfaringer med og så vidt muligt lære at blive tryk i. Den faglige læring må for denne målgruppe ses som et middel, som relationsarbejdet udspiller sig omkring - snarere end som et selvstændigt mål. For unge i spor 1 er det en forudsætning for deres udviklingsmuligheder, at der etableres et tæt og koordineret samarbejde mellem de forskellige indsatser på tværs af skolelovgivning og sociallovgivning. Det er kun muligt at blive indskrevet i spor 1, når der samtidig iværksættes foranstaltninger efter serviceloven.

2. *Specialpædagogisk bistand:* Sporet henvender sig til elever med læringsvanskeligheder, der nødvendigvis gør et skoletilbud med omfattede specialundervisning, svarende til fuldtidsindskrivning i specialskole eller specialklasserække. Eleverne vil primært have nederlagsprægede erfaringer fra tidligere skolegang og undervisning, og der vil derfor også kunne være behov for specialpædagogisk bistand med henblik på at styrke motivation for deltagelse o.a. Ligeledes vil der kunne være behov for specialpædagogisk bistand i forhold til social læring og vejledning m.m. svarende til det, der tilbydes i fx specialskole. For elever i spor 2 vil der, når Familierådgiver vurderer, at det er relevant, kunne være tilknyttet fx støttekontaktperson/træner eller familierettede indsatser på samme måde, som dette vil kunne forekomme for alle elever i almenskolen. Når dette er tilfældet, vil der for elever i X-klasserne være et naturligt samarbejde mellem de forskellige indsatser jf. Læringssteamet.

Ved indskrivningen forbereder lærere, pædagoger og koordinatore sig på at tage imod eleven ved at læse skoleudtalelser og udredning af diagnoser, deltage i overleveringsmøder fra den afgivende skole mm. Men medarbejderne skaber også deres eget indtryk af eleven, for der er meget vigtig viden om den unge, man ikke kan læse sig til. Når en elev begynder i X-klasserne, tilknyttes eleven til et Læringsteam bestående af lærere og pædagoger fra X-klasserne. Dette Læringsteam samarbejder tværfagligt med eksterne samarbejdspartnere fra Familieværftet, psykologer, rådgivere m.fl.

De første 14 dage af forløbet er vigtige for at finde ud af, hvordan eleven fungerer bedst, om den unge er i stand til at deltage i holdundervisning – og hvem af de øvrige elever han eller hun fungerer bedst sammen med. I denne periode laves der ikke en detaljeret plan for den enkelte elev. I stedet får den unge mulighed for at vænne sig til de nye omgivelser og nye mennesker.

Udgangspunktet er altid, at eleven skal udvikle sig inden for de tre akser, som undervisningen er baseret på: Det faglige, det personlige og det sociale, og lige som i almindelige skoleklasser følger eleverne også en årsplan. Men ud fra det skræddersyr læreren et forløb, som passer bedst muligt til den enkelte elev.

Startfasen er vigtig, fordi det her handler om at indsamle den viden om eleven, der gør det muligt at sætte ind med støtte der, hvor der er brug for det. Her kigges der ikke kun på elevens faglighed, men også på hvordan den unge fungerer personligt og socialt.

Nogle unge vil indgå i holdundervisning fra start, andre starter med eneundervisning, men rustes gradvist til at træde ind på et hold. Desuden sammensættes

holdene altid ud fra, hvilke unge der vil passe bedst sammen. Lærere og pædagoger er organiseret i Læringsteam og underviser eleverne i tre grundfag: dansk, matematik og engelsk. Dette gælder både elever, der deltager i holdundervisning på skolen og elever, der over sig på at deltage på hold. Eleverne kan derudover supplere deres undervisning med fag, der er relevante for den enkelte elevs uddannelsesvej og interesser.

Medarbejderne arbejder typisk erfaringsbaseret, og det giver også fagpersonen en individuel tilgang til arbejdet med den enkelte unge. Det er med til at gøre det muligt at skræddersy en håndholdt indsats, hvor eleven kan støttes på den bedst mulige måde. Samtidig spiller relationen mellem lærer/pædagog og elev en afgørende rolle for at skabe et trygt læringsmiljø, hvor eleven kan udvikle sig.

Undervisningen i X-klasserne er kendetegnet ved at have en høj grad af struktur, tydelighed og genkendelighed. Læring sker med hjælp af gentagelser, og undervisningen er i høj grad visuelt understøttet gennem brug af f.eks. plancher, pictogrammer og andre virkemidler. Strukturen skaber den tryghed, der skal til for at støtte elevernes udvikling hen imod en virkelighed, hvor de godt tør bryde rammerne og kan håndtere uforudsete ting, som er det, de vil møde i et almindeligt undervisningsmiljø og i livet i almindelighed. Det er dog vigtigt, at det altid sker med elevernes accept, når vanerne skal fraviges, og at de får mulighed for selv at bevare kontrollen med afvigelsen fra de faste rammer.

Arbejdet med den unge er altid præget af ønsket om at hjælpe eleven til zonen for nærmeste udvikling. På den måde kan man sammen med eleven opsætte synlige, opnåelige mål, så den unge kan

være bevidst om den positive udvikling, som hun/han gennemgår. Der opsættes fra starten af forløbet handleplaner, som revideres med jævne mellemrum, så de følger elevens udvikling. Det sker i samarbejde med eleven og eventuelt forældrene, så den unge selv er med til at pege på de områder, hvor der skal ske en udvikling.

Der er mange brikker i det puslespil, der handler om den enkelte unge. En del af det handler om skolelivet, men der bliver i lige så høj grad kigget på det, der foregår uden for klasseværelset. Derfor er der også fokus på den unges familieliv, ungdomsliv og arbejdsliv.

Forældrene er en markant medspiller i den proces, og skolen vil altid søge at inddrage elevens familie så meget som muligt. Det handler dels om at få mulighed for at lære hele den unges liv at kende for at finde muligheder og identificere udfordringer. Men det handler også om, at gode erfaringer i skolen kan spejles i hjemmet, så den unge kan få stimuleret positive adfærdsmønstre så meget som muligt.

Hver uge opdateres elev-loggen i Aula med lærerens eller specialpædagogens observationer af eleven, og handleplanen for den enkelte elev, der er lavet på baggrund af uddannelsesparathedsvurderingen, bliver tilpasset jævnlige, så den følger elevens udvikling.

Lærere og pædagoger indgår i mindre fagteams, hvor f.eks. matematiklæreren deler viden, samt større læringsteams, der har mulighed for bredere vidensdeling og sparring. Hver elev har desuden en kontaktperson, der ikke nødvendigvis er klasselæreren, men en fagperson på skolen, der kan betragtes som en ressourceperson på den unges vegne.

Den dokumentation, der samles om den enkelte unge, er som udgangspunkt ikke synlig for den unge eller forældrene. Men den kan og skal altid kunne deles, enten i forbindelse med møder omkring eleven eller på anmodning fra familien eller den unge selv.

Den enkelte elevs udvikling frem mod en afslutning på forløbet i X-klasserne er meget individuel, og lærere og pædagoger er altid opmærksomme på, hvordan eleven håndterer den forestående forandring. Den unge har bl.a. mulighed for at få tilknyttet en overgangsmentor via den kommunale ungeenhed, som eleven selv må vælge, og som den unge har en god relation til. Det giver en støtte – i op til 20 timer – over et halvt år til at få overgangen på plads på en tryk måde, bl.a. ved at få ekstra hjælp til noget af det praktiske i forbindelse med overgangen. I forbindelse med overgangen laver lærerne en skoleudtalelse om eleven, hvor det bl.a. beskrives, hvilke strukturer eleven trives med, hvilke ressourcer den unge har mm. – alt sammen med udgangspunkt i den faglige, personlige og sociale udvikling, der er den tredelte grundsten i arbejdet med den unge. Der kan også arrangeres besøg på den modtagende skole eller møde med den kommende lærer, så den vigtige viden om eleven kan gives videre. Der arbejdes desuden tæt sammen med UU-vejleder og evt. psykolog, kontaktpersoner eller sagsbehandler, og elevens familie inddrages også i overgangen.

Kontekst og formål

Formålet med tilbuddet er at:

- understøtte elevernes faglige, personlige og sociale udvikling
- eleverne udvikler forståelse for egne ressourcer og potentialer mod livsparathed

- eleverne kan afslutte FP9 og/eller FP10 og komme videre i uddannelse
- eleverne kan deltage i holdundervisning

Undervisningstilbuddet er Helsingør Kommunes udskolingstilbud for 7.-10. klasses elever, der har det til fælles, at deres liv i forskellig grad er præget af læringsudfordringer og/eller sociale vanskeligheder. Eleverne har yderligere det til fælles, at de tidligere indsatser i skole og familie ikke har kunnet skabe den nødvendige udvikling og trivsel, samt sociale fundament for elevens udvikling. Derfor har eleverne i X-klasserne som oftest en følelse af, at skolen er svær, og de har en følelse af nederlag med sig. En stor del af eleverne har modtaget begrænset undervisning og faglig læring, da deres andre problematikker har fyldt hos den enkelte.

Eleverne i X-klasserne vil ofte være præget af læringsudfordringer, og deres sociale vanskeligheder kan bestå i lavt selvværd, ængstelighed og andre følelsesmæssige vanskeligheder, adfærdsvanskeligheder, social-kognitive vanskeligheder, problemer omkring selvregulering og andre socio-emotionelle vanskeligheder. Eleverne vil kunne have forskellige børne- og ungdomspsykiatriske diagnoser, fra tilknytningsforstyrrelser til f.eks. autisme.

Erfaringer og opmærksomhedspunkter

Det er nyt i X-klasserne, at elever på 7. og 8. klasses trin er en del af tilbuddet, men de grundlæggende pædagogiske værktøjer er ikke markant anderledes ved arbejdet med denne aldersgruppe. Tværtimod er det oplevelsen, at der vil kunne arbejdes mere langsigtet med eleven, så der kan skabes en robust og sammenhængende udvikling.

De næste skridt

Vi evaluerer processen ved jul 2021 og igen ved udgangen af skoleåret 22/23. Denne evaluering foretages for at kunne justere og forbedre samarbejdet og mulighederne for specialundervisningstilbud med evt. tilknyttet behandlingsindsatser. Her fokuseres særligt på de undervisningsmæssige, pædagogiske og psykologiske aspekter i arbejdet i X-klasserne.

Hvis du vil vide mere

Nadja Rahr
 Faglig koordinator med ansvar for specialundervisningen
 Telefon: 25512497
 Mail: nra37@helsingor.dk

Ian Isager
 Faglig koordinator med ansvar for familie- og ungevejledning
 Telefon: 49281021
 Mail: iii37@helsingor.dk

Line Stentoft
 Faglig koordinator i Helsingør Kommune med ansvar for behandling og samarbejde med Familieværftet
 Telefon: 25313313
 Mail: lls43@helsingor.dk

Mette Hultgren
 Daglig leder med overordnet ansvar for X-klasserne
 Telefon: 49281139 / 25311139
 Mail: mhu37@helsingor.dk

KL
Weidekampsgade 10
2300 København S
Tlf. 3370 3370
kl@kl.dk
www.kl.dk
 [@kommunerne](https://twitter.com/kommunerne)
 facebook.com/kommunerne

Produktionsnr. 830671